

Priedas Nr. II-4

II-4 Airijos, Nyderlandų, Lenkijos, Suomijos, Vokietijos gerosios patirties apžvalga

4. 1. Šiuolaikinės aktyvios įtraukties politikos tendencijos ES šalyse

Aktyvi įtrauktis numato įgalinimą kiekvieno piliečio, ypač labiausiai pažeistų, pilnai dalyvauti visuomenėje, įskaitant ir darbo turėjimą. Tai reiškia, kad žmonės turi turėti adekvačias pajamas kartu padedant gauti darbą. Tai apima išmokas netekus darbo ar grįžtant į darbą ir padedant žmonėms prieiti prie išmokų, kurios jiems skirtos. Aktyvi įtrauktis numato ir įtraukiančią (inclusive) darbo rinką, palengvinant žmonėms prisijungimą prie darbo jėgos, nugalint skurdą pradėjus dirbti, vengiant skurdo spąstų ir neskatinamo darbo. Aktyvi įtrauktis taip pat numato priėjimą prie kokybiškų paslaugų padedant žmonėms aktyviai dalyvauti visuomenėje, įskaitant ir grįžimą į darbo rinką. Aktyvi įtrauktis siekia įveikti skurdą, socialinę atskirtį, skurdą darbe, darbo rinkos segmentaciją, ilgalaikį nedarbą bei lyčių skirtumus¹.

Tad ne veltui aktyvios įtraukties politikos tampa centriniiais šiuolaikinių gerovės ir įdarbinimo politikų bruožais. Aktyvios įtraukties reformos radikaliai transformuoja Europos socialinę politiką. Gerovės valstybės pereina nuo universalizmo principu grįsto požiūrio, teikiant universalias išmokas ir paslaugas, link sistemos, teikiant individualizuotas ir tikslingas gerovės teikimo intervencijas. Vis tik, tarp Europos šalių egzistuoja skirtingi politikos modeliai teikiant gerovę, tad skiriasi ir aktyvios įtraukties politikos. Be to, teigiama, kad aktyvios įtraukties reformos gali būti suprantamos tik atsižvelgiant į vietos lygmenį².

Gerovės teikimo intervencijų transformacija pereinant nuo universalių prie individualizuotų intervencijų atspindi fundamentalius iššūkius šiuolaikinės gerovės valstybių kūrimui. Atskirtyje esančių žmonių aktyvi įtrauktis iškelia klausimą, kaip išmokos ir visa eilė gerovės paslaugų gali būti apjungtos su individualiomis iniciatyvomis ir kaip įgalinančios paslaugos pritaikytos gerovės gavėjų poreikiams gali būti organizuotos. Yra išskiriamos trys skirtingos aktyvios įtraukties strategijos, kurios lemia, kaip ir kokios intervencijos yra taikomos: į rinką orientuota, biurokratinė ir dalyvavimo³.

Aktyvi įtrauktis numato santykių tarp gerovės valstybės ir jos piliečių naują supratimą. Šiuose santykiuose pabrėžiama idėja perėjimo nuo universalios socialinės pilietybės ir kolektyvinės teisės link didesnės asmeninės atsakomybės⁴. Šiandien tiek teoriškai, tiek dažnai ir praktiškai, išmokų gavėjai ir valstybė susitaria, numatydami abipusius įsipareigojimus. Numatomos paslaugos neteikiamos tol, kol išmokos gavėjas neprisiima aktyvaus vaidmens šiame gerovės „bendrame kūrime“ (co-production)⁵. Tai reiškia, kad tenka diskutuoti tiek apie skirtingus individualaus elgesio konceptus, tiek apie tai, kad gerovės teikimo intervencijos sudaro kontekstą aktyvios įtraukties programoms⁶.

Aktyvios įtraukties programos yra nutolimas nuo suvienodintos (uniform) socialinės pilietybės ir apima individualizuotas strategijas. Konceptas apima konkuruojančius požiūrius, kaip apsieinama su nesaugiomis/rizikingomis gyvenimo situacijomis. Tai tampa akivaizdu analizuojant prieštaraujančias prielaidas apie individo elgesį, kuris gali įtakoti socialinę politiką. Pateikiami keturi požiūriai: individai gali būti suprasti kaip socialiniai piliečiai, kaip klientai, kaip gavėjai ir kaip savarankiški piliečiai⁷.

Socialinio pilietiškumo idėja dera su socialinėmis programomis, kurios užtikrina pajamų apsaugą, įgalinančią piliečius panaudoti savo pajėgumus veikti. Įtrauktis yra paremiama per kolektyvines teises, bet paliekama erdvė ir pačiam piliečiui spręsti⁸. Šių programų

įgyvendinimas buvo stebimas Skandinavijos šalyse, Olandijoje ir kitose praėjusiame šimtmečiuose sukurtose gerovės valstybėse.

Į rinką orientuotos aktyvios įtraukties strategijos, krizines gyvenimo situacijas traktuoja kaip individualių iniciatyvų trūkumą. Taigi, individai suprantami kaip klientai, kuriems taikomos „darbas pirma“ intervencijos. Aktyvios darbo rinkos politika, socialinės politikos ir profesinis rengimas yra taikomi trumpam laikotarpiui, tuo tarpu finansinės iniciatyvos (mokesčių reguliavimas ir išmokų sistema) siekia individus būtinai įtraukti į darbo rinką⁹.

Biurokratinė aktyvios įtraukties strategija mato individus kaip apribotus daugeliu aspektų: gyvenimo sąlygų, kompetencijų ar sveikatos būklės. Individai yra svarstomi kaip gavėjai viso rinkinio integruotų paslaugų, kurias apsprendžia valstybė. Gavėjai yra apriboti išmokų įsidarbinant, konsultavimo, socialinės politikos ir aktyvios darbo rinkos politikos¹⁰. Paslaugomis siekiama, kad individai taptų tinkami darbo rinkai.

Trečia aktyvios įtraukties strategija laikosi požiūrio, kad krizinės ar rizikingos gyvenimo situacijos vyksta dėl struktūrinių priežasčių (pav. finansinės krizės) ir siūlo aktyvios įtraukties *dalyvavimo* konceptą. Individai yra matomi kaip savarankiški piliečiai, kuriuos reikia padėti rinktis tarp įdarbinimo ir socialinių paslaugų. Teigiama, kad be esminės laisvės ir pajėgumo padaryti kažką, žmogus negali būti atsakingas už „to kažko“ darymą¹¹. Paslaugos grįstos dalyvavimo principais remiasi individų įsipareigojimu panaudoti savo pajėgumus pasirinkti aktyvų dalyvavimą visuomenėje.

Dalyvavimo strategijos įgyvendinimas siejamas su socialinio dalyvavimo didinimo politika socialinių paslaugų ir socialinės gerovės sistemose ir numano didesnę paslaugų gavėjų aktyvumą stiprinant grįžtamąjį ryšį, plėtojant individualų socialinių paslaugų prieinamumą, įtraukiant juos į paslaugų planavimą, valdymą, vykdymą¹².

Aktyvios įtraukties dalyvavimo strategijos perspektyvoje galima atpažinti jau praėjusio šimtmečio paskutiniais dešimtmečiais išvystytą „gebėjimų požiūriu“ (capability approach). Remiantis šiuo požiūriu įvertinamos problemos susijusios su gyvenimo sąlygomis, skurdu, gyvenimo kokybe, gerove ar asmeniniu veikimu. Įvertinama tiek individuali situacija, trajektorijos ir galimybės, tiek socialinių struktūrų ir priemonių efektyvumas ir teisingumas¹³. Tai yra, žmogaus galimybės yra derinamos su socialiniu, kultūriniu bei ekonominiu kontekstu ir traktuojamos, kaip įtakotos šių kontekstų. Tai suponuoja mintį, kad intervencijos turi būti nukreiptos ne tik į individualų lygmenį, bet ir į struktūrų kūrimą bei jų plėtojimą. Aktyvios vietos bendruomenės šioje praktikoje gali suvaidinti lemiamą vaidmenį. Aktyvesnių bendruomenių poreikį išreiškė ir Lietuvoje atlikto tyrimo respondentai¹⁴. Tyrimo metu buvo apklausti 567 socialinių paslaugų gavėjai ir teikėjai, kurių buvo teiraujama, kaip bendruomenės formuoja ir turėtų dalyvauti formuojant paslaugų strategiją. Mažiau penktadalis (16,9%) respondentų pritarė, kad šiuo metu NVO ir bendruomenės formuoja paslaugų strategiją, tuo tarpu manančių, kad NVO ir bendruomenės turėtų dalyvauti šiame strategijos formavime pritarė beveik pusė respondentų (46%). Tyrimas atskleidė, kad paslaugų gavėjų įtraukimas į paslaugų strategijos formavimą – menka šiandienės Lietuvos paslaugų sistemos praktika, nors remiantis dalyvavimo požiūriu, tai būtina sąlyga įgyvendinant aktyvią įtrauktį.

Taigi, individualizuotos aktyvios įtraukties strategijos skiriasi nuo pajamų apsaugą užtikrinančių kolektyvinių teisių. Į rinką orientuotos strategijos fokusuojasi į klientus, siekiant generuoti pajamas iš darbo rinkos. Biurokratinės strategijos įpareigoja valstybę nustatyti gavėjų poreikius integralioms paslaugoms atliepančioms struktūrinius nepriteklius (pav., skurdą) ir integruojančioms į darbo rinką. Tuo tarpu dalyvavimu grįstas požiūris skatina savarankiškų piliečių pajėgumus pasirinkti tarp aktyvios įtraukties galimybių. Be to, siekiant įtraukti atskirtyje esančius žmones į visuomenę, įvardintos *į rinką orientuotos, biurokratinės ir dalyvavimu grįstos* strategijos reikalauja skirtingų gerovės valstybių organizacinių formų¹⁵.

Organizacinės reformos, administravimas ir paslaugų teikimas yra sudėtinė aktyvios įtraukties strategijų dalis, tad organizacinis kontekstas tampa esminiu įgyvendinant aktyviai įtrauktį¹⁶. Geras valdymas Europos gerovės valstybėse siejamas su decentralizacija, administravimo reformomis ir naujais paslaugų teikimo modeliais. Vis tik, gerovės valstybių reformos, kaip ir administravimo bei politikos koordinavimo pokyčiai yra dažniausiai svarstomi nacionaliniu lygmeniu. Tačiau pripažįstant, kad nacionalinis lygmuo reformose yra svarbiausias, kyla grėsmė, kad svarbūs organizavimo klausimai liks nepastebėti¹⁷. Nacionalinio lygmens kaip svarbiausio traktavimas numato, kad centralizmas ir universalizmas yra viršesni už organizavimą, administravimą ir politikų bei paslaugų teikimą, bei siejama su vienodomis socialinių piliečių teisėmis išmokoms ir kt. Tačiau aktyvios įtraukties reforma numato skirtingas ir naujas gerovės intervencijų formas. Skatinamos individualizuotos ir tikslinės intervencijos taikomos kartu su didesniu lankstumu ir veiksmų laisve teikiant gerovę¹⁸.

Paslaugų teikimas yra tarpusavyje susiję procesai taikomi konkrečiose situacijose kuriant, įgyvendinant ir įvertinant socialinę politiką ir jokių būdu nėra hierarchiniai ir funkciniai žingsniai. Viešas veikimas tam tikromis konkrečiomis sąlygomis numato sąveiką tarp nacionalinės ir vietos valdžios, viešųjų ir privačių organizacijų, įdarbinimo ir socialinių paslaugų, socialinių darbuotojų ir įdarbinimo specialistų bei atvejų vadybininkų¹⁹. Šiame individualizuotų politikų ir paslaugų bendro kūrimo procese vietinis lygmuo tampa esminiu. Būtent vietiniame lygmenyje skirtingi veikėjai organizuoja, administruoja ir teikia tikslingas politikas ir paslaugas siekiant aktyvios įtraukties²⁰.

Analizuojant vietinį aktyvios įtraukties intervencijų valdymą svarbu atsižvelgti į vietinės politikos ir paslaugų sąlygas, vietoje institucionalizuotų gerovės intervencijų sąveikos metodus bei paslaugų kontrolės priemonių įgyvendinimą vietoje²¹.

Kalbant apie vietines sąlygas pabrėžiama kompetencijų teikti gerovės paslaugas decentralizacija. Tai suteikia galimybes teikti įvairias į konkrečią situaciją orientuotas paslaugas net ir nepriklausomai nuo specifinių aktyvios įtrauktiems politikų (į rinką orientuotos, biurokratinės ar dalyvavimo). Šis vietos lygmuo sumažina nacionalinių teisės aktų galimybes nustatyti universalias, kolektyvines teises. Tuo pačiu, visa eilė politinių klausimų ir socialinės paslaugos yra nusprendžiamos vietiniame lygmenyje. Vis tik pastebima, kas smarkiai skiriasi viešosios valdžios, trečiojo sektoriaus organizacijų, įdarbinimo agentūrų, socialinių skyrių ir kt. galimybės teikti vietos lygmeniu individualizuotas ir tikslingas intervencijas ar net dalyvaujant kartu priimtus sprendimus. Analizuojant socialines paslaugas apspręstas vietiniu lygmeniu galima pastebėti visų trijų aktyvios įtraukties strategijų pasireiškimą²².

Esant decentralizacijai pasireiškia į rinką orientuotos aktyvios įtraukties politikos. Šios politikos veda į struktūrinį ir finansinį gerovės sistemos taupymą²³. Vietos lygmens veikėjai yra silpni ir fragmentiški, jų pajėgumas yra apspręstas kaštų mažinimu nacionaliniu lygmeniu, ribotų finansinių išteklių ar prastų politinių pasirinkimų. Pav., Lenkijoje silpnų veikėjų vietiniu lygmeniu įgyvendintos svarbios socialinės paslaugos rėmėsi į rinką orientuota strategija ir buvo orientuotos į kaštų mažinimą²⁴.

Remiantis biurokratinio aktyvios įtraukties konceptu, nacionalinės, regioninės ir vietinės pastangos konkrečiame regione yra integruotos išimtinai viešajame sektoriuje. Iki tol kol vietiniu lygmeniu pakanka resursų paslaugų teikimui, viešosios agentūros monopolizuoja gerovės teikimą²⁵. Taip pat, esant biurokratinei aktyvios įtraukties strategijai stebima, kad vietos lygmeniu nesiekama didesnio teisinio reguliavimo. Vietiniai gyventojų ryšiai, asociacijos ir kiti tinklai lieka silpni²⁶. Biurokratinės aktyvios įtraukties strategijos principuose galima atpažinti tradicinius priežiūros ir globos požirius, kurie pasireiškia paternalizmu ir suformuotu į paslaugų teikėjus orientuotą „iš viršaus į apačią“ principą. Be to, Lietuvoje atliktas tyrimas, į kurį buvo įtraukti socialinių paslaugų gavėjai ir teikėjai, atskleidė socialinių

paslaugų teikimo nelankstumą, kada klientas gali rinktis tik tas paslaugas, kurios yra teikiamos savivaldybėje, nors realiai kliento poreikių patenkinimui reikalingos visai kitos paslaugos²⁷.

Vietose, kur stebima vietinė partnerystė, ne tik problemos apibrėžiamos vietiniu lygmeniu, bet ir įvairūs veikėjai dalyvauja įgyvendinant aktyvios įtraukties politikas. Dalyvavimo konceptas reikalauja aktyvių vietos bendruomenių, kurios įgyvendina aktyvios įtraukties priemonės per vietos partnerius. Pasisakoma už tarpusavyje atstovaujama bendradarbiavimą, kuris yra viena iš partnerystės formų, apimanti vyriausybės institucijas, viešas įstaigas, privačias įmones ir trečiąjį sektorių, įvardinant bendradarbiavimą kaip esminį elementą skatinant įsidarbinamumą²⁸. Teigiama, kad į konkrečias situacijas nukreiptos intervencijos veda nuo sąlyginai nacionaliniu lygmeniu suvienodinto gerovės teikimo link vietinės aplinkos, struktūrų ir vietinių iniciatyvų apspręstų priemonių. Taigi, vietinės sąlygos paremia skirtingus aktyvios įtraukties požiūrius. Dominuojant į rinką orientuotam požiūriui, silpni ir izoliuoti vietiniai veikėjai pasirenka kaštus mažinančias strategijas. Biurokratinės aktyvios įtraukties politikos yra pagrįstos svarbiomis bet išskirtinėmis decentralizuotų viešųjų organizacijų struktūromis, kurios sprendžia aktyvios įtraukties problemas. Dalyvavimu grįsto požiūrio atveju stiprios vietos bendruomenės panaudoja pavestą valdžią kad stiprinti vietinę partnerystę tikslu skatinti aktyvią įtrauktį²⁹.

Decentralizuotos, į konkrečias situacijas nukreiptos veiklos formos veda nuo hierarchinio standartizuotų paslaugų teikimo prie labiau integruotų vietos paslaugų organizavimo formų. Tai padidina sąveikos konkrečiame regione reikšmingumą. Vis tik koordinavimo procesai vietos lygmeniu gali skirtis dėl konkurencijos (į rinką orientuotos strategijų atveju), biurokratinio valdymo ir dalyvavimu grįstų praktikų. Vietos sąveikos organizuotos konkurencijos principu siekia rasti kaip galima pigesnių paslaugų. Kontraktai ir ekonominiai paskatinimai sudaro santykių pagrindą konkrečiame regione. Biurokratinių aktyvių įtraukties intervencijų pagrindą sudaro ekspertų sistemos. Paslaugų teikimo vietinis koordinavimas yra matomas kaip klausimas kurio techninėms detalėms kviečiami profesionalai. Dalyvavimu grįstos intervencijos apima nepriklausomus socialinius partnerius kurie dalyvauja diskutuodami gerovės intervencijų procesus. Įvairūs interesai planuojant veiksmus ir paslaugų teikimą yra diskutuojami pateikiant argumentus. Siekiama įtikinti kitų siūlomų paslaugų ir priemonių teisingumą pasitelkus geriausio argumento galią³⁰. Remiantis socialinio dalyvavimo konceptu reflektuotas interesų konflikto sužadintas procesas numato dalyvių tarpusavio supratimą ir lygiavertį įsitraukimą į įgalinančio projekto konstravimą, taip stiprinant ir plėtojant gavėjų individuaciją, aktualizuojant jų privalumus ir maksimizuojant potencialą³¹.

Decentralizuoti, į konkrečias situacijas nukreipti veiksmai reikalauja vietos veiksmų kontroliuojant viešąsias įstaigas, NVO, vadybą, atvejo vadybininkus ir paslaugų gavėjus. Į rinką orientuota kontrolė yra organizuojama nurodant gaires per įvertinimo ar reitingų sistemas ar standartų lenteles. Operacinė kontrolė yra silpna, dominuoja į rezultatus orientuoti indikatoriai. Ilgalaikiai rodikliai ir labiau kompleksinės intervencijos turi mažiau galimybių būti panaudotos³². Vietinės aktyvios įtraukties reformos analizė Lenkijoje atskleidė, kad statistika apie įsidarbinusius žmones, kaip kontrolės priemonė lėmė, kad į programas buvo traukiami klientai, turintys mažiau problemų³³.

Biurokratija pagrįstos aktyvios įtrauktiems kontrolės atveju tiek strateginė, tiek operacinė kontrolė yra aukšta. Bendri standartai, formalios taisyklės ir detalios ataskaitos yra taikomos vietos veikėjams taip siekiant užtikrinti vidinius ryšius ir paslaugas. Šių kontrolės priemonių pasėkoje veiksmų laisvė (pav., tarp vadybininkų ir gavėjų) teikiant paslaugas yra pakeičiama pastovumu ir atskaitomybe³⁴.

Dalyvavimu pagrįstos kontrolės priemonių pagrindą sudaro veikėjų abipusė priklausomybė. Turėjimas bendro veikimo patirtį ir grupiniai procesai sudaro prielaidas, kad vietos veikėjai

gerbs bendrus tikslus. Pasitikėjimu pagrįsta kontrolė suteikia galimybę į kompleksinius tikslus nukreiptoms gerovės intervencijoms. Teikiant paslaugas paliekama erdvė specifinėms aplinkybėms³⁵.

4.2. Airijos, Nyderlandų, Lenkijos, Suomijos, Vokietijos socialinio būsto politikos apžvalga

Naujausios socialinio būsto plėtros tendencijos Europos Sąjungoje³⁶ pabrėžia, kad apgyvendinimas yra teisė, pripažįstama tarptautiniuose ir Europos Sąjungos teisiniuose dokumentuose; taip pat yra svarbi strategijos „Europa 2020“ socialinės įtraukties siekių sudėtinė dalis. Nors socialinis būstas yra Visuotinės ekonominės svarbos paslauga, tai taip pat yra ir rinkos sektorius, kuris vis labiau atsiveria naujiems rinkos dalyviams. Šios prielaidos lėmė konkurencinių interesų atsiradimą Europos Sąjungos lygmenyje, socialinės įtraukties siekimą ir susirūpinimą dėl atviros konkurencijos bendroje rinkoje.

Pastaraisiais metais kilę ginčai dėl valstybinės paramos, Europos Komisijos buvo sprendžiami pritaikius apribojantį socialinio būsto apibrėžimą, kuris skirtas tik esantiems nepalankioje situacijoje. Tai kliūdo kai kurių šalių narių universaliam požiūriui. Siekiant apibrėžti valstybių visuotinės svarbos paslaugas, būtina suderinti šiuos prieštaraujančius požiūrius, išlaikant valstybių prerogatyvas bei apsaugant skirtingus gerovės požiūrius, besireiškiančius Europoje. Taip pat daugėja ginčų dėl bendro apibrėžimo poreikio. Dabartinė ekonominė, finansinė ir socialinė krizė padidino socialinio būsto poreikius, o tai reikalauja struktūrinio atsako, kuris būtų centralizuotai koordinuojamas Europos Sąjungoje.

Aptariant naujausias būsto plėtros tendencijas Europoje, svarbu atkreipti dėmesį į būsto teisių problemą tarptautiniuose teisiniuose dokumentuose. Prieinamumas prie adekvataus būsto yra visuotinai pripažįstama teisė jau daugelį metų. Jungtinių tautų Visuotinė Žmogaus teisių deklaracija (1948 m.) pripažįsta teisę į adekvatų būstą 25 straipsnyje, kuriame skelbiama, kad „kiekvienas turi teisę į gyvenimo lygį, kuris yra adekvatus asmens ir jo šeimos sveikatai bei gerovei ir apima maistą, apsirengimą, apgyvendinimą, sveikatos priežiūrą ir reikalingas socialines paslaugas bei teisę į apsaugą darbo netekimo, ligos, negalios, našlystės, senatvės ar kitų pragyvenimo šaltinių netekimo atveju, nuo asmens nepriklausančiomis aplinkybėmis“.

Visuotinė pastaba (General Comment) Nr. 4 apie teisę į adekvatų apgyvendinimą, kurią 1991 metais pritaikė JT Ekonominių, Socialinių ir Kultūrinių teisių Komitetas (CESCR), teigia, kad teisė į būstą yra svarbiausia, naudojantis visomis kitomis ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis. Be to, apibrėžiamos minimalios garantijos, sudarančios teisę į būstą: valdymo teisinė apsauga; paslaugų, medžiagų, įrangos ir infrastruktūros prieinamumas, įperkamumas, tinkamumas gyventi, tinkama būsto vieta ir kultūrinis adekvatumas. Pagal viešąją tarptautinę teisę, šios teisės galioja visiems, nepriklausomai nuo amžiaus, ekonominio statuso ar socialinės padėties. Taip pat Europos Taryba sprendė būsto klausimą Europos Socialinėje Chartijoje, priimtoje 1961 m. ir peržiūrėtoje 1996 m. Peržiūrėtosios versijos 30 straipsnis nagrinėja teisę į apsaugą nuo skurdo ir socialinės atskirties, šalims narėms nustatydamas pareigą skatinti efektyvų priėjimą prie įvairių paslaugų, taip pat ir būsto. 31 straipsnis aiškiai pripažįsta teisę į apgyvendinimą, įpareigodamas šalis imtis veiksmų, skatinančių adekvataus lygio būsto prieinamumą, išvengiančių benamystės ir mažinančių benamystę bei suteikiančių prieinamą būsto kainą tiems, kurie neturi adekvačių paramos šaltinių.

Intensyviausi ginčai dėl būsto Europos Sąjungoje prasidėjo dešimtajame XX a. dešimtmetyje. Svarbus šių ginčų atskaitos taškas buvo Europos Parlamento Socialinių būsto aspektų rezoliucija (1997) 37. Šis dokumentas pabrėžia poreikį įtraukti nuostatas, lemiančias laipsnišką fundamentalių socialinių teisių įgyvendinimą Europoje gyvenantiems žmonėms; šios teisės apima atitinkamą ir prieinamą prie būsto visiems.

Taip pat Rezoliucija ragina plėtoti būsto (būsto) politiką europiniu lygmeniu, „pagrįstą pastangomis suteikti adekvatų būstą visiems“. Šis įpareigojimas konkretizuojamas Europos Sąjungos Fundamentalių teisių chartijoje, paskelbtoje 2000 m. ir pakeistoje 2007 m. 34 straipsnyje „Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę į socialinę ir būsto paramą, siekdama užtikrinti tinkamą egzistavimą tų, kuriems trūksta paramos šaltinių, tai daroma laikantis Europos Sąjungos teisės, nacionalinių įstatymų ir praktikų“.

Nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo 2009 m., Chartija turi tokį patį įpareigojantį poveikį ir tinkamas apgyvendinimas pripažįstamas lygiavertiškai su pripažįstamu Europos Sąjungoje. Taip pat Sutartis teigia, kad Europos Sąjunga „kovos su socialine atskirtimi ir diskriminacija bei skatins socialinį teisingumą ir socialinę apsaugą“, „ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą“. Galiausiai, būtina pabrėžti, kad būsto klausimai yra strategijos „Europa 2020“ dalis. Europos Sąjunga nustatė 5 tikslus užimtumui, inovacijoms, klimatui / energijai, išsilavinimui ir socialinei įtraukčiai užtikrinti sumanų, tvarų ir įtraukiantį augimą. Socialinės įtraukties tikslas yra iki 2020 m. sumažinti bent 20 mln. žmonių, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis.

Materialiniai nepritekliai apima rodiklius, susijusius su būstu arba gyvenamųjų patalpų aplinka, pvz. nepajėgumas išnuomoti ir sumokėti komunalinius mokesčius, negalėjimas adekvačiai apšildyti būstą³⁸. Todėl tiek tarptautiniu, tiek ES lygmenimis pripažįstama, kad apgyvendinimas yra teisė ir būtina sąlyga socialinei asmenų ir šeimų įtraukčiai. Vis tik tarp šalių stebimi skirtumai apibrėžiant socialinio būsto misiją, kam ji skiriama, kokie skyrimo kriterijai, kas teikia socialinio būsto paslaugas, kaip finansuojama ir teikiama parama, galimybės išsipirkti socialinį būstą bei kokios nuomos ir socialinių išmokų sąlygos.

4.1. lentelė. Socialinio būsto politikos ir priemonės Airijoje, Olandijoje, Vokietijoje, Lenkijoje ir Suomijoje

Šalis	Misija	Skyrimo kriterijai		Teikėjų tipas	Viešoji parama finansuojant socialinį būstą	Pardavimo su nuomojamo socialinio būsto	Socialinio būsto nuoma ir socialinės išmokos
		Tinkamumas	Prioritetas				
Suomija	Būsto suteikimas visiems, kam to reikia	Pagal socialinį poreikį ir skubumą		Nepriklausoma viešoji institucija / viešoji kompanija, kita privati ne pelno organizacija	Palūkanų normų subsidijos ir viešosios garantijos iš ARA	Parduodama nuolatiniais nuomininkams	Išlaidomis grindžiama nuoma + pašalpos būstui
Vokietija	Apgyvendinami žmonės, kurie iškritę ir būsto rinkos; aprūpinti vidutinės ir žemesnės pajamas gaunančias šeimas galimybe įgyti būsto nuosavybės teises	Pajamų lubos apibrėžiamos kiekvienos žemės + tiesiogiai paskirsto savivaldybė	Labiausiai pažeidžiamam ūkiui	Pelno siekiantys	Palūkanų normų subsidijos iš federalinės institucijos arba iš Žemės (regiono)	Parduodama nuolatiniais nuomininkams	Išlaidomis grindžiama nuoma (dalyje Vokietijos) / fiksuotos nuomos lubos + pašalpos būstui
Airija	Būstas suteikiamas mažas pajamas turintiems žmonėms ir	Pajamų lubos	Pažeidžiamumą apibrėžiantis socialiniai kriterijai	Vietinės valdžios institucijos, kooperatyvas, kitos ne pelno	Viešosios paskolos iš vietinių institucijų	Parduodama nuolatiniais nuomininkams	Išlaidomis grindžiama nuoma + pašalpos būstui (ne socialiniame

	pažeidžiamoms grupėms			įstaigos, privačios pelno siekiančios įstaigos			būste, bet privačios nuomos sektoriuje)
Olandija	Žemas ir vidutines pajamas gaunančių žmonių apgyvendinimas	Skirtinguose regionuose ir savivaldybėse skiriasi; pagal pajamų lubas	Namų ūkiai su santykinai žemomis pajamomis	Kitos ne pelno	Viešosios garantijos iš centrinės vyriausybės	Parduodama nuolatiniam nuomininkams	Pajamomis grindžiama nuoma/ Verte grindžiama nuoma + Pašalpos būstui
Lenkija	Suteikiamas nuomojamas būstas vidutines pajamas gaunantiems namų ūkiams	Skiriasi pagal savivaldybę, dažniausiai pajamų lubos	Benamiai, mažas pajamas gaunančios šeimos ir išskeldintos šeimos	Vietinės valdžios institucijos, kooperatyvai, kitos privačios ne pelno įstaigos		Parduodama nuolatiniam nuomininkams	Išlaidomis grindžiama nuoma
Lietuva	Apgyvendinami poreikį turintys asmenys	Pažeidžiamos grupės		Vietinės valdžios institucijos	Tiesiogiai skiriama iš savivaldybės / vietinės valdžios biudžeto	Socialinio būsto pardavimas neleidžiamas	

4.3. Socialinės atskirties, nedarbo ir skurdo mažinimo programos Airijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Suomijoje, Nyderlanduose.

Suomijos geroji patirtis

Remiantis preliminariais 2014 metų gegužės mėnesio duomenimis Suomijoje gyventojų skaičius siekia 5,458,03³⁹. Lyginant su praeitų metų tuo pačiu laikotarpiu gyventojų skaičius išaugo 6750, pagrindinė įvardinama priežastis – padidėjusi imigracija. 2012⁴⁰ metų duomenimis, tikėtina gyvenimo trukmė Suomijoje buvo 79,45 metai. 2014 gegužės mėnesio duomenimis 296,000 asmenų oficialiai registruoti kaip bedarbiai, tai sudaro 10,7 % nuo dirbančiųjų skaičiaus. Amžiaus intervale nuo 15 – 64, dirbančiųjų skaičius sudarė 68,9 %. Dirbančių vyrų skaičius šiek tiek didesnis nei moterų: vyrų 69,2 %, o moterų 68,5 %. Remiantis oficialiais Suomijos Statistikos departamento bazės duomenimis, jaunimo nedarbas amžiaus intervale 15 -24, 2014 gegužės mėnesį buvo 19,6⁴¹. Suomijos išlaidos 2009 skirtos švietimo sektoriui yra 6,8 % nuo BVP. 2012 metais vienam Suomijos gyventojui teko 37,000 JAV \$ bendro vidaus produkto, kuris šiek tiek mažėjo lyginant su 2011, tačiau padidėjo lyginant su 2010⁴².

Suomijos ilgalaikės benamystės mažinimo nacionalinė programa⁴³

Programoje diskutuojamas pats benamystės apibrėžimas ir teigiama, kad tai nėra vienareikšmis apibrėžimas ir gali skirtis skirtingose šalyse. Programoje ilgalaikė benamystė įvardinama grupė benamių žmonių, kurių benamystė ilgalaikė, besitęsianti, arba yra rizika tokia tapti dėl benamių nesėkmingų tradicinio apgyvendinimo sprendimų. Pateikiamas ir statistikoje naudojamas ilgalaikio benamio apibrėžimas, teigiant, kad asmuo, kurio benamystė tapo ilgalaikė, besitęsiančia arba dėl socialinių ar sveikatos problemų yra rizika tapti besitęsiančia (ilgiau negu vieneri metai benamystės arba per paskutinius trejus metus asmens benamystė pasikartojė) gali būti įvardinamas kaip ilgalaikis benamis.

2007 metais, vadinamoji Ekspertų grupė (Group of Wise), sudaryta iš Helsinkio socialinių paslaugų vadovo, Y-Fondo vadovo, Parlamento nario ir Helsinkio vyskupo, kartu su Aplinkos ministerija pristatė programą, numatančią iki 2011 metų perpus sumažinti ir iki 2015 metų visiškai panaikinti ilgalaikę benamystę.

Suomių programa išsiskiria kaip ypatingai ambicinga programa, kuria siekiama visiškai išspręsti ilgalaikę benamystę iki 2015 metų. Vis dėlto, ji rodo bendresnį paradigmą pokyčio kovoje prieš visoje Europoje didėjančią benamystę pavyzdį. Labiau akcentuojama benamystės prevencija ir sumažinimas negu įprastų apgyvendinimo paramos struktūrų (nakvynės namams ir laikino apgyvendinimo įstaigoms) plėtra. Pagal šią programą tradiciniai nakvynės namai yra perdaromi į mažus butus, kurie gali būti išnuomojami nuolatiniam gyvenimui.

Programos adekvatumas šalies socialinėms problemoms

Dabartinė programa sudaryta atsižvelgus į anksčiau vykdytas benamystės mažinimo Suomijoje programas. Dešimtajame 20 amžiaus dešimtmetyje ir 2001-2005 metų benamystės mažinimo programos buvo sėkmingos: nuo 1987 iki 1995 metų benamių sumažėjo nuo 20000 iki 10000, o 2005 metais benamių dar sumažėjo iki 7500.

Vis dėlto, ankstesnės benamystės sprendimo priemonės buvo skirtos didinti apgyvendinimo paslaugų prieinamumą didžiausią poreikį turintiesiems. Manoma, kad jos visiškai nesprendė ilgalaikės benamystės, kuri yra rimčiausia benamystės forma, nes ilgalaikiai benamiai turi psichikos sveikatos problemų ir priklausomybių.

Programos tikslai, tikslinės grupės ir priemonės

Bendrieji programos tikslai:

- iki 2011 metų perpus sumažinti ilgalaikę benamystę;
- surasti efektyvesnių benamystės prevencijos priemonių.
- kiekybinis programos tikslas yra nuo 2008 iki 2011 metų įkurti 1250 naujų paremiančių būstų (supported housing) ir globos įstaigų ilgalaikę benamystę patiriantiems asmenims. Iš jų 750 turėtų būti Helsinkyje, po 125 Vantoje ir Espoo, dar 250 kituose Suomijos miestuose.
- programoje numatyta, kad nakvynės namai ir ilgalaikio benamių apgyvendinimo namai ilgainiui bus pakeisti gyvenamosiomis vietomis, kuriose gyvenama nepriklausomai, gaunant subsidijas ir paramą. Atitinkamos asociacijos ir organizacijos, atsakingos už apgyvendinimo namus, dotacijų skyrimui įsteigė fondus, skirtus renovacijos darbams ir esamų būstų perdarymui į subsidijuojamas gyvenamas vietas.

Kam skirta:

- programos sudarytojai supranta, kad vien nuolatinio būsto ir adekvačios paramos suteikimas ilgalaikiams benamiams neduoda tvirtų ilgalaikės benamystės sprendimo rezultatų. Svarbu aktyviai vykdyti naujų grupių tapimo ilgalaikiais benamiais prevenciją; todėl be ilgalaikių benamių projekto tikslinės grupės dar apima jaunas žmones, asmenis, grįžusius iš įkalinimo įstaigų ir asmenis, kuriems gresia iškeldinimas.
- taikomos šios priemonės:
- subsidijuotų gyvenamųjų būstų projektai,
- subsidijuotų gyvenamųjų būstų buvusiems kaliniams viešieji pirkimai,
- geresnių socialinių paslaugų plėtra asmenims, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų;
- naujos nacionalinės gairės ir vietinės socialinės paslaugos iškeldinimų prevencijai.

Kaštai

Nuo 2008 iki 2011 metų vyriausybė dotacijoms skyrė 80 mln. eurų, dar 10.3 mln. eurų skirta aptarnaujančio personalo 50 proc. atlyginimų padengti. Papildomą finansavimą skiria programoje dalyvaujančios savivaldybės. Suomų Slot Machine Association (RAY) taip pat skiria 18 mln. eurų finansinės paramos bei 2.5 mln. eurų paremiančių būstų iš įkalinimo įstaigų grįžusiems asmenims įsigijimui. Visas programos biudžetas sudaro 201.1 mln. eurų.

Veikėjai

Programa buvo įgyvendinta pasirašius ketinimų laiškus (letters of intent) tarp valstybinių institucijų ir dešimties didžiausių Suomijos miestų. Juose detalizuojami įsipareigojimai ir finansavimas kiekvienam suplanuotam projektui kiekviename mieste. Taip pat apibrėžtos aiškios atsakomybės vyriausybei (Aplinkos ministerijai, atsakingai už būsto politiką ir pagrindinei programos koordinatoriui, Sveikatos ir Socialinių paslaugų ministerijai bei Teisingumo ministerijai ir daugeliui nacionalinių agentūrų, atsakingų už būsto finansavimą, kitas paslaugas bei kriminalinių priemonių sistemą) ir savivaldybėms.

Rezultatai

Programos finansavimo modelis buvo sėkmingas. Kiekybiniai tikslai – įkurti skirtingų tipų apgyvendinimo vietas – buvo pasiekti, o kai kuriose vietose net viršyti (iki 2011 metų pabaigos iš viso 1650 naujų paremiančių būstų (supported dwelling) bus apgyvendinti. Vis dėlto, tam, kad ilgalaikė benamystė būtų sumažinta perpūs, kai kuriose savivaldybėse atrodė reikalinga įkurti papildomų būstų.

Bendrabučių pertvarkymas vyksta Helsinkyje ir Espoo. Helsinkyje, kur gyvena pusė šalies benamių, užtruko, kol įtikino kai kuriuos NVO, ypatingai tuos, kurie vadovaujami iš užsienio, prisijungti, bet galiausiai tai pavyko. Buvo tikimasi, kad kai programa 2012 metais bus pabaigta, didmiesčiuose nebebus nakvynės namų benamiams. Jie bus pakeisti pagal sutartis nuomojamais pareminačiais būstais (supported housing). Kitose programoje dalyvaujančiose savivaldybėse nakvynės namų atsisakymas nebuvo taip akcentuojamas, kaip Helsinkyje, todėl panašios nakvynės namų atsisakymo programos turi būti plėtojamos. Helsinkyje kai kur vis dar teikiamas laikinas apgyvendinimas. Sostinėje naujai įkurtame socialinių paslaugų centre pusė iš 104 jame esančių vietų yra skirta kriziniam apgyvendinimui maksimaliam šešių savaičių laikotarpiui, kol bus išspręstas nuolatinio apgyvendinimo klausimas. Žiemą šio centro patalpos būna perpildytos.

„Būstas pirma“ (Housing First) principo ilgalaikiams benamiams poveikis buvo pozityvus. Pripažinta, kad nuolatinio apgyvendinimo tvarka sužadina motyvacinį procesą reabilitacijai ir žymiai sumažina alkoholio vartojimą. Iššeldinimai pasitaikydavo ypatingai retai ir tik tada, kai įvykdavo dėl klientų smurto.

„Būstas pirma“ gali būti aiškinamas kaip atskiras požiūris konkrečiai benamių su kompleksiniais poreikiais grupei; taip pat, kaip platesnis politinis požiūris, siekiantis suteikti patenkinamą apgyvendinimą visiems benamiams kaip galima greičiau ir su adekvačia parama. Pastarasis požiūris veikia greičiau gali būti apibrėžiamas „apgyvendinimą lemianti politika“, kuris Suomijoje formuoja benamystės politiką daugelį metų, o pastaraisiais metais tapo svarbus daugelyje ES valstybių. Norvegija, Prancūzija, Švedija ir Olandija taip pat pritaria tokiai politikai. Švedija, kurioje tebeegzistuoja laikino apgyvendinimo vietos, išreiškia paramą Suomijoje vykdomai apgyvendinimo politikai ir kelia tikslą sumažinti laikino apgyvendinimo mastus savo šalyje.

Kritika

„Būstas pirma“ praktika teikia peno tarptautiniams debatams. Kritikai abejoja, ar „Būstas pirma“ Europoje sumažins išlaidas labiau, negu jau egzistuojanti praktika; taip pat neužtenka įrodymų, kad plėtojami „Būstas pirma“ projektai tarptautiniu mastu mažina narkotikų ir alkoholio vartojimą. Kai kurie ekspertai teigia, kad „Būstas pirma“ požiūris nėra pats

efektyviausias jau turintiems stiprias priklausomybes, juo labiau, kad Suomijoje piktnaudžiavimas alkoholiu tarp benamių yra labiau paplitęs, negu, tarkim, JAV. Tokie argumentai apsunkina palyginimus tarptautiniu lygmeniu. Įvykdytos programos Suomijoje įvertinimo metu kai kurie socialiniai darbuotojai kritikavo „Būstas pirma“ požiūrį ir vadino jį „Pirma butelis“ požiūriu bei teigė, kad, palaikydama žalos mažinimo filosofiją, programa labiau skatino girtavimą negu apgyvendinimą.

Prevencinės priemonės turėjo pozityvų poveikį: būsto konsultavimo paslauga buvo išplėtotą ir tapo efektyvesnė; išskeldinimo prevencijos gairės buvo parengtos daugelyje miestų; padidėjo grįžusių iš įkalinimo įstaigų asmenų apgyvendinimo prieinamumas.

Suomių Jaunimo būsto asociacija sukūrė naujo tipo dirbtuvėlių ir apgyvendinimo multidisciplininių paslaugų tinklą, skirtą jaunimui. Jis buvo įgyvendintas daugelyje programoje dalyvaujančių savivaldybių.

Buvo išskirtos grupės į kurias reikia kreipti ypatingą dėmesį:

- benamiai išėję iš įkalinimo įstaigų ir nenorintys paslaugų kurios jiems yra siūlomos;
- jauni žmonės su rimtomis sveikatos ir narkotikų vartojimo problemomis;
- išėję ir namų neturintys asmenys;
- imigrantai ir benamiai, kurie turi skolų istorijas ir šios praeities įsiskolinimai užkerta kelią jiems gauti socialinį būstą.

Lšvados ir išmoktos pamokos

Visa tai pagrįsta aiškia politine valia, parlamento sprendimais nacionaliniu lygmeniu ir įtraukia atitinkamas ministerijas (vis dėlto Suomijoje kitų suinteresuotų šalių, ypatingai NVO paslaugų teikėjų asociacijos gali būti mažiau dalyvaujančios negu kitose Europos valstybėse, kur jos yra žymiai svarbesnės teikiant paslaugas benamiams).

Buvo nustatyti šios politikos plėtros vietinėse savivaldose mechanizmai. Suomijoje juos sudaro valstybės skiriami finansiniai paskatinimai ir konkretūs ketinimų laiškai, kurie nustato nacionalinius ir vietinės valdžios užduotis ir įsipareigojimus dešimtyje didžiausių Suomijos miestų.

Buvo nustatyti aiškūs kiekybiniai tikslai ir tikslų pasiekimo įvertinimo mechanizmai.

„Būstas pirma“ apima konkrečias dalis: nuolatinę nuomą, privatumą, savo durų raktą turėjimą, nakvynės namų sumažinimą ir galimybę gauti individualią paramą pagal poreikį. Numatytos didelės ir menkos paramos apimtys.

Akivaizdu, kad, siekiant sumažinti ilgalaikę benamystę, ilgalaikiams benamiams turi būti palengvintos sąlygos tinkamam apgyvendinimui gauti.

Lenkijos geroji patirtis

Remiantis oficialia statistika Lenkijos gyventojų skaičius yra 38,27 mln. 44. Amžiaus struktūra skirtinguose amžiaus intervaluose 2013 buvo: 0 – 14 (14,6 %), 15 – 24 (12,3%), 25 – 54 (44,1 %), 55 – 64 (14,5 %) ir 65 ir vyresni (14,5 %). Tikėtina gyvenimo trukmė 2013 metais buvo 76,45 metai: vyrų – 72,53, o moterų 80,62. Švietimo sektoriui skiriama 5,1 % nuo BVP (2009)⁴⁵. Lenkijoje vienam gyventojui teko 20 600 JAV dol. BVP⁴⁶. Remiantis Eurostat duomenimis, nedarbo lygis Lenkijoje 2013 metais buvo 10,3 %⁴⁷. Jaunimo nedarbas amžiaus intervale 15 – 24, 2012 metais siekė 29,8 %⁴⁸. Populiacija, gyvenanti žemiau skurdo ribos 2008 metais buvo 10,6 %.⁴⁹

Lenkijos vyriausybės vykdoma skurdo mažinimo politika ir taikomos priemonės

Tarp Europos Sąjungos 27 šalių narių Lenkija priskiriama prie tų šalių, kur itin aukštas skurdo lygis ir aukšti socialinės atskirties rodikliai. Šio rodiklio lygis (27,2 %) Lenkijoje po mažu mažėja, tačiau vis dar yra aukštesnis nei Europos Sąjungos vidurkis (24,2 %, 2011). Lenkijos Nacionalinėje Reformos programoje (2013) teigiama, kad skurdo lygis šalyje yra tiesiogiai

susijęs su aukštu nedarbo lygiu šalyje. Skurdo ir socialinės atskirties lygis yra aukščiausias tarp nedarbančiųjų, jis siekia 2011 metais 60,3 %. Mažinant skurdo lygį šalyje Lenkijos ministrų taryba priėmė sprendimą didinti minimalų darbo užmokesčio dydį. Nuo 2013 metų sausio 1 dienos, jis siekia 1600 Lenkijos zlotų.

Priimti teisiniai dokumentai, programos Lenkijoje siekiant mažinti skurdo lygį šalyje:

Išmokų šeimai aktas, parengtas 2012. Seimo ratifikuotas tais pačiais metais, suteikia papildomą finansinę paramą šeimoms, auginančioms neįgalius vaikus. Nuo 2013 metų birželio ši parama siekia 620 Lenkijos zlotų per mėnesį.

Paramos šeimai ir globos sistemai aktas, įsigaliojo nuo 2012 sausio 1 dienos. Paramos šeimai aktas apima pagalbos šeimai teikimo užtikrinimą, tais atvejais, kai šeima patiria sunkumus auginant vaikus ir atliekant ugdomąją funkciją, taip siekiant sugrąžinti šeimai vaiką iš globos suteikiant asistento pagalbą šeimai, tam kad mažinti institucinės pagalbos poreikį. 2012 metais 107.6 milijonai Lenkijos zlotų buvo išleista šeimoms ir globos sistemos paramai.

Vyriausybė programa pagyvenusių suaugusių asmenų socialiniam aktyvumui skatinti 2012 – 2013. Įgyvendinant šią vyriausybę programą siekiama orios senatvės per aktyvią socialinę veiklą. Programa turi keturis prioritetus: suaugusiųjų švietimas; solidarumo akcentavimas tarp kartų ir atliekamas socialines veiklas; suaugusiųjų dalyvavimas; paslaugos pagyvenusiems suaugusiems.

Lenkijos vyriausybės tikslas yra sumažinti 1,5 milijono žmonių skaičių, kurie patiria skurdo riziką ir/ar materialinį nepriteklių ir/ar gyvena namų ūkiuose, kur nei vienas asmuo nedirba arba jo darbo intensyvumas itin mažas. Įgyvendinimo planas yra formuojamas kaip nacionalinis uždavinys ir yra pristatomas Nacionaliniame Reformų plane, 2013 m. jame aprašomos sritys, kuriose Profesinis aktyvumas siekiant įtrauktis didėjimo, buvo įgyvendinamas. Šias sritis jie vadina „moderni darbo rinka“ ir „socialinė įtrauktis“.⁵⁰

Lenkijoje, struktūrinių fondų lėšos plačiai naudojamos finansuojant aktyvias socialinės įtrauktis programas. Pastaraisiais metais, pagrindinis finansavimas buvo gaunamas ir Europos Socialinio fondo, skiriant lėšas per šią programą „Human Capital Operational Programme (HCOP)“. Ši programa numatė 10 prioritetinių lėšų skirstymo krypčių, kaip pavyzdžiui, žmogiškojo kapitalo vystymas per švietimo sistemą, keliant kompetencijas, dalyvaujant mokymuose ir panašiai. Iki 2012 metų birželio pabaigos, tam skirtas biudžetas iš HCOP programos buvo 29.291 milijonai Lenkijos zlotų. HCOP projektų tikslinės grupės yra dvi: žmonės, kurie gali dirbti ir tie, kurie negali (neįgalieji, pagyvenę suaugusieji, neišsilavinę imigrantai ir pan.)⁵¹.

Pagal programą „Active Forms of Preventing Social Exclusion“ (2012) sekantys du šaukimai projektams buvo užbaigti: „Gmina programmes of social and professional activation for the purposes of social housing“ ir „Social employment entity as a partner of social welfare centres and Poviats Labour Offices in implementing social contracts“. Nacionalinėje Lenkijos Reformos programoje 2013 – 2014 metams numatytos ir jau įgyvendinamos priemonės:⁵²

- Parama neturintiems darbo ir labiausiai izoliuotiems nuo darbo rinkos. Šio veiksmo įgyvendinimas atliekamas per dvi kryptis: užsakomąsias aktyvinimo paslaugas ir aktyvinimo bei integracijos programą (AIP);
- Nacionalinės programos prieš skurdą ir socialinę atskirtį 2020 priėmimas;
- Parama šeimoms ir vaikams bei vaikams esantiems globoje;
- Parama tėvams, auginantiems neįgalius vaikus;
- Standartų sukūrimas socialinei pagalbai ir socialinei integracijai;
- Socialinio ekonominio sektoriaus vystymas.

Mažinti pagyvenusių suaugusiųjų socialinę atskirtį

Lenkijoje įgyvendinama valstybinė programa aktyviai suaugusiųjų asmenų įtraukčiai (ASOS). Pagrindinis programos tikslas yra sukurti sąlygas pagyvenusiems suaugusiems išlikti aktyviais socialiniame ir ekonominiame gyvenime ilgiau. Minėta programa buvo pratęsta antrą kartą ir dabar bus įgyvendinama nuo 2014 iki 2020 metų. Darbo ir Socialinių reikalų ministerija Lenkijoje yra atsakinga už šios programos įgyvendinimą. Ministerija aktyviai įtraukia dviejų tipų socialinius partnerius, kuriems priskiriamos skirtingos funkcijos. Pirmą yra vadinama Taryba 50+ yra atsakinga už naujų aktyvinimo priemonių kūrimą darbo rinkoje. Tuo tarpu kita, antroji vadinama Patariamoji taryba senėjimo politikai įgyvendinti, kurios tikslas parengti konceptualų dokumentą efektyviai ir struktūruotai senėjimo politikai įgyvendinti šalyje.⁵³

Mažinti jaunimo skaičių esančio atskirtyje. Įkurti 45 nauji profesinio rengimo centrai ir nacionalinė informavimo sistema apie darbo rinką.

Teikti pagalbą šeimoms turinčioms finansinių sunkumų, užtikrinti mokyklų atliekamas socialines funkcijas. Teikiamos stipendijos mokiniams ir pašalpos skirtos mokyklos išlaidoms dengti, tam kad užtikrinti vaikų lygias galimybes ugdymo įstaigoje.

Papildomo maitinimo valstybinė programa

Socialinės įtraukties programa. Nowosielski (2008) apžvelgdamas skurdą patiriančių asmenų socialinės įtraukties įgyvendinamas programas Lenkijoje teigia, kad jos yra orientuotas ir taikomos tik individualiame lygmenyje, kas atspindi „liberalų“ socialinės įtraukties modelį⁵⁴. Šis liberalusis modelis išskiria skirtingas aktyvinimo priemones, tačiau jas vienija bendras tikslas, padėti asmeniui nebepatirti socialinės rizikos. Dauguma taikomų aktyvinimo programų moko išgyventi nedraugiškose aplinkose ir jas keisti. Autorius (2008) teigia, kad negana to, individas yra pats atsakingas už įdedamas pastangas ir tik nuo individualių pastangų priklauso kiek sėkmingas bus buvimas tam tikroje aktyvinimo programoje. Matoma, kad bendruomenė tampa atskira dalimi. Tas pats autorius teigia, kad bendruomenė pati savaime tampa daugiau nusikurdusi, turint omenyje, kad ji praranda socialinio kapitalo galimybes, kurios būtų įmanomas iš kaimynystės ar pačios apylinkės.

Autorius teigia, kad vienintelė išeitis sprendžiant socialines problemas galėtų būti aktyvinimo strategijos, kurios sujungia pažeistus asmenis ir jų bendruomenes. Tai reiškia, suteikti galią bendruomenėms (kaimynystė, gyvenamųjų namų kvartalai, apylinkės) ir kad jos taptų socialinės gerovės ir socialinio darbo subjektu. Šioje vietoje gali itin padėti socialinis darbas bendruomenėje, kuris pirmąsias tradicijas pradėjo įgyvendinti Vokietijoje. Socialinis darbas bendruomenėje fokusuojamas į kolektyvinę patirtį, dalinimąsi bendrais patiriamų socialinių problemų aspektais, stipriai veikia individualių asmenų gyvenimus, bei tuo pačiu padeda aktyviau įsitraukti į bendruomenėje vykdomas programas.

Nowosielski (2008) cituodamas Maria Luttringhaus išskiria bendruomenėse taikomų socialinio darbo strategijų taisykles:

- Norų orientacija: asmenų patiriančių socialinę atskirtį klausama „ko jūs norėtumėte?“ vietoje to, kad klausimą formuluoti „ko jums reikia“;
- Aktyvinimas: klausama, kaip atskirtį patiriantys asmenys gali prisidėti prie tikslų pasiekimo, kuriuos jie patys įvardija;
- Esamų resursų bendruomenėje, apylinkėje, kaimynystėje naudojimas;
- Visuose atliekamuose veiksmuose turi būti atpažįstamas integracijos aspektas;
- Tinklų kūrimas: svarbių asmenų, projektų ir resursų;
- Kaimynystės infrastruktūros gerinimas.

Lenkijoje įgyvendinamos dalyvavimo darbo rinkoje aktyvinimo programos

„Saulė Wschodnia gatvėje“ („Sun on Wschodnia Street“). Šio projektas turėjo du tikslus: pabrėžti Wschodnia gatvės grožį ir išskirtinumą. Ši gatvė buvo ypatingai netvarkinga,

pasitaikydavo dažni vandalizmo atvejai kaimynystėje, tai buvo tipinių rajono gyvenamųjų namų gatvė. Aplinka nebuvo draugiška aplinkiniams, praeiviams bei patiems gyventojams. Jos socialinis vaizdas buvo itin skurdus. Nors namai ir buvo itin nušiuurę, bet jie buvo labai gražūs. Gatvėje gyveno eiles rašančių asmenų, buvo įkurtos parduotuvės ir t.t. Visgi, antrasis projekto tikslas buvo kovoti prieš gyventojų socialinę ir ekonominę atskirtį, skatinant jų dalyvavimą gatvės gyvenime. Pravesta serija darbo grupių „Abipusė pagalba“ norint parodyti gyventojams kaip jie gali vieni kitiems padėti. Nors pagrindinis akcentas šiame projekte buvo telkiamas ties kultūra, visgi buvo sujungta keletas tikslinių veiksmų – atgaivinimas, aktyvinimas ir įtrauktis⁵⁵

„Dialogo“ projektas buvo įgyvendinamas keturiuose Lenkijos miestuose: Bialystok, Kielce, Opole ir Rzeszow. Šio projekto tikslas buvo limituotas, tačiau jis pagrindinis ketinimas buvo skatinti piliečių dalyvavimą sprendžiant vietines problemas, skatinti dialogą tarp piliečių, nevyriausybinių organizacijų ir vietinės valdžios. Dažnu atveju tai neįmanoma, jeigu nėra kuriamos bendruomenės, todėl šio projekto vienas iš uždavinių buvo skatinti bendradarbiavimą kaimynystėje. Taikytos priemonės ir technikos jau buvo išbandytos Amerikoje ir pritaikytos minėtuose Lenkijos miestuose. Pagrindinė taikyta technika – dialogas – susirinkimų ir idėjų keitimosi sesijos. Ši technika padėjo keistis įvairiomis skirtingų dalyvių turimomis patirtimis, dalyvavo skirtingi veikėjai: individai, socialinių grupių, organizacijų ir vietos valdžios atstovai. Kaip geroji patirtis minima, jog sustiprėjo socialiniai ryšiai, sumažėjo socialinių konfliktų kiekis. Kitos taikytos dvi technikos tai specialūs mokymai vietos lyderiams bei specifinių į bendruomenės situacijų orientuotų programų kūrimas. Šios programos vadinamos „bendruomenės laikrodis“⁵⁶.

Valstybinės įdarbinimo tarnybos ir partnerystė jaunimui Lenkijoje⁵⁷

Aktyvios darbo rinkos programos įgyvendinamos nedarbingam jaunimui:

Darbo praktika – tikslas yra padėti nedarbingam jaunimui sunkioje situacijoje darbo rinkoje įgyti darbinės patirties. Ši programa yra labiausiai mėgstama jaunimo tarpe. 2010 virš 187.6 tūkst. nedarbingų jaunuolių įsitraukė į programą. Programos efektyvumas 49,5 %. Efektyvumas matuojamas pagal įsidarbinusiųjų skaičių. Jaunimui sudaromos galimybės įgyti darbinę įgūdžių, tačiau programos metu nėra sudaroma jokia formali darbo sutartis. Sutartis pasirašoma tik tarp darbdavio ir valstybinės įdarbinimo tarnybos. Jaunuoliui priskiriamas instruktorius. Programa gali trukti iki 6 mėnesių, tiems, kurie studijuoja trečioje pakopoje iki 12 mėnesių. Darbo praktikos dalyviui yra mokama stipendija, kuri tolygi 120 % nedarbo pašalpos.

Mokymosi kursai – tikslas yra patobulinti ir atnaujinti nedarbingųjų profesinius ir bendruosius įgūdžius, padedant padidinti įsidarbinusiųjų skaičių. 2010 metais 48,8 tūkst. nedarbingo jaunimo įsitraukė į mokymosi kursus. Daugiau kaip 34% jaunimo po mokymosi kursų susirado darbus. Mokymosi kursai finansuojami vietinių įdarbinimo tarnybų. Kaip ir darbo praktikos programoje mokymosi kursai gali tęstis iki 6 arba 12 mėnesių. Asmenys, kurie neturi jokios profesinės kvalifikacijos gali mokytis iki 12 mėnesių, o kai kuriais atvejais iki 24 mėnesių. Mokymosi programos dalyviui yra mokama stipendija, kuri tolygi 120 % nedarbo pašalpos. Pilna stipendija yra mokama jeigu per mėnesį buvo mokomasi daugiau kaip 150 valandų. Pabaigus programų yra išduodamas mokymosi pažymėjimas.

Pameistrystė suaugusiems – tikslas yra padidinti įsidarbinusiųjų skaičių ir kai kurių kategorijų asmenų, kurie ieško darbo formaliai pripažinti turimus įgūdžius ir kvalifikaciją. Ši įgyvendinama programa yra kol kas visai nauja. Ji įgyvendinama trišalėje partnerystėje: vietos įdarbinimo tarnybos, darbdavio ir institucijos, kurioje galima laikyti egzaminus. 80 % yra praktinis mokymasis ir 20 % teorinės paskaitos. Programos dalyviui yra mokama stipendija, kuri tolygi 120 % nedarbo pašalpos. Ši programa įgyvendinama dvejomis formomis:

Pramoninis švietimas suaugusiesiems: tęsiasi nuo 12 iki 18 mėnesių. Programos turinys yra sudaromas pagal profesinės mokyklos reikalavimus ir mokymosi standartus; egzaminai organizuojami Švietimo ministerijos.

Pramoninis mokymasis suaugusiesiems: tęsiasi nuo 3 iki 6 mėnesių. Programos turinys yra orientuojamas į nacionalinius standartus, kurių reikalauja darbdaviai. Egzaminai organizuojami mokymosi institucijoje.

Pabaigus programą išduodamas pažymėjimas, kur darbdavys nurodo informaciją, kurioje pateikia kokias užduotis programos dalyvis atliko.

2010 metais Lenkijos Darbo ir Socialinės politikos ministerija inicijavo programą „Profesinis aktyvinimas asmenims iki 30 metų“. Programa buvo finansuota darbo fondo lėšomis. Programa buvo Lenkijos vyriausybės atsakas į didėjančią jaunimo nedarbą. Atsižvelgiant į vietos darbo rinkos situaciją ir į individualius poreikius, specifiniai instrumentai ir paslaugos buvo minimos individualiuose veiksmų planuose. Apie 50 000 jaunimo buvo įtraukti į šią programą. Veiksmai, kurie buvo atlikti:

- Profesinis ir bendrasis mokymasis, apimantis darbo paieškos įgūdžių mokymą;
- Mokymai ir lėšų verslo pradžia skyrimas;
- Mokymai ir partnerystės arba darbo praktika;
- Mokymai specialioms įsteigtoms darbo vietoms.

Lenkijoje ne tik valstybinės įdarbinimo tarnybos yra atsakingos už jaunimo nedarbą. Plėtros ministerija, taip pat koordinuoja šią sritį, įsisavindama Europos struktūrinių fondų lėšas.

Aktyvios įtraukties priemonių įgyvendinimas Lenkijoje

Partnerystė darbo vietoms

Nedarbas Lenkijoje auga, o tai kelia socialinę įtampą. Pilotinė programa įgyvendinama Lenkijos Darbo ir Socialinės politikos ministerijos pavadinta „Partnerystė darbo vietoms“. Bandomoji programa „Partnerystė darbo vietoms“ naudojama kurti naujus bendradarbiavimo mechanizmus su apskričių darbo biurais, administraciniais darbo biurais, įdarbinimo paslaugas teikiančiais ir kitais darbo rinkos partneriais, remiant bedarbių sugražinimą į darbo rinką. Tikimasi, kad Lenkijos modelis, orientuojant paslaugas į sutarčių sudarymą bus išbandytas kaip kitų šalių geroji patirtis, kuriose šis modelis buvo sukurtas bendradarbiaujant viešojo, privataus ir ne pelno siekiančio sektorių atstovų. Išbandant šį modelį kitose šalyse buvo priimti sprendimai nacionaliniu lygmeniu. Bus atliekamas šio išbandomo modelio Lenkijoje funkcionalumas ir efektyvumas. Visų svarbiausia siekiama išgryninti esminius principus ir reikalingus sprendimus siekiant sisteminių pokyčių darbo rinkoje. Bandomieji sprendimai bus išbandomi ypatingai sunkioje situacijoje esantiems bedarbiams. Bandomosios programos dalyviai bus bedarbių grupės sudarytos atlikus darbo rinkos analizę: mažiausiai 50 % programos dalyvių turi būti ilgalaikiai bedarbiai; ir kiti likusieji 50 % priklausys šioms grupėms: nedirbančios moterys, kurioms nepavyko sugrįžti į darbo rinką pagimdžius vaiką, nedirbantys 50 metų ir vyresni bei neįgalūs asmenys. Daroma prielaida, kad bandomoji programa lems ilgalaikių bedarbių grįžimą į darbo rinką, bus sukurti nauji bendradarbiavimo mechanizmai nacionaliniu lygmeniu.

Bendradarbiavimo modelis tarp operatorių ir viešųjų įdarbinimo tarnybų

Dabartinis įdarbinimo biurų atliekamas vaidmuo reikalauja strateginio požiūrio, kuris leistų prisitaikyti prie ekonominių pokyčių šalyje ir apskritai darbo rinkos. Toks strateginis požiūris reikalauja partnerystės tarp viešojo, privataus, NVO ir ne pelno siekiančio sektorių. Tikslinė sistema bus grindžiama ir orientuojama į personalo profesionalumo didinimą, teikiant konsultavimo, tarpininkavimo paslaugas, siekiant geresnio bendradarbiavimo su darbdaviais. Dėmesys bus skiriamas įgūdžių įgijimui teikiant paslaugas, orientuotas į tvarios darbo rinkos kūrimą, taikant tikslingas priemones.

Paslaugos ir priemonės taikomas darbo biržose turi būti remiamos privataus sektoriaus, socialinių partnerių, nevyriausybinų organizacijų, kurios savo veiklą orientuoja į bedarbių įdarbinimą. Siekiamas sinergijos efektas turėtų gerinti bedarbių prieigą prie darbo rinkos paslaugų ir priemonių, ir galiausiai, ji turi sukurti rinką orientuotas aktyvinimo paslaugas, kurios atitiktų bedarbių ir darbdavių poreikius. Bandomieji sisteminiai sprendimai turi būti grindžiami sąnaudomis, skirtomis darbo rinkos politikos optimizavimui. Kaip kitų šalių patirtis rodo, galutinis modelis turėtų būti grindžiamas kaštų optimizavimu ilgalaikėje perspektyvoje. Sąnaudų optimizavimas, kaip taisyklė reiškia tokias pačias arba mažesnes išlaidas. Žmonių aktyvinimas siekiant susirasti darbą ir mažinti jų patiriamą socialinę atskirtį valstybei bet kokių atvejų kainuoja mažiau nei ilgalaikiams bedarbiams skiriamos socialinės išmokos.

Darbo rinkos paslaugų teikimas, turi būti bendras skirtingų subjektų rezultatas, ir jis turi būti siekiamas bendrai visų kartu sukurtomis priemonėmis. Įdarbinimo agentūros neturi būti alternatyvus sprendimas, (o papildančios viena kita) remiant darbo biržų veiklą. Lenkija dabar yra geroje situacijoje, kadangi gali remtis keleto šalių patirtimi, kuriose buvo įvesti modeliai, taikantys perkančias darbo rinkos paslaugas ir tokiu būdu padidino taikomų programų efektyvumą bei pagerino teikiamų paslaugų kokybę. Atrodo, optimalu rekomenduoti, kad veiklos, kuriomis siekiama pagerinti darbo rinkos situaciją, turi būti įgyvendinamos partnerystėje skirtingose regionuose. Pilotinė bendradarbiavimo modelio programa pabrėžia, kad įgyvendinamos veiklos atliekamos partnerystėje kartu įsitraukiant vietinei valdžiai, įdarbinimo agentūroms, nevyriausybinėms organizacijoms, profesinėms sąjungoms ir darbdavių asociacijoms.

Programai naudojamas aktyvinimo kelias: į programą įtraukiami, tik tie, kurie priklauso „sunkiai“ grupei. Pagrindinis kriterijus, siekiant dalyvauti programoje – 12 mėnesių būti bedarbiu. Taip pat tie, asmenys, kurie jau anksčiau dalyvavo viešosiose programose, tačiau po jų pabaigimo nepavyko susirasti darbo. Kai asmuo, tampa programos dalyviu (ji trunka iki 20 mėnesių) gauna atitinkamą įdarbinimo agentūros darbuotojo pagalbą pagal tam tikras procedūras. Aktyvinimo kelias vykdomas tiek viešojo sektoriaus (prieš prisijungiant prie projekto) ir ne viešojo sektoriaus darbuotojų (jau prisijungus prie projekto). Iš pradžių atliekama asmens situacijos analizė, vėliau parengiamas individualizuotas karjeros planas, tuomet vykdomas aktyvus dalyvavimas naudojant įvairias aktyvinimo priemones. Po to, darbo ieškantis asmuo susiranda darbą, o tuo tarpu jam susiradus darbą su klientu dirbęs darbuotojas bendradarbiauja su darbdaviu siekdamas, kad darbą radęs asmuo, mažiausiai šešis mėnesius išlaikytų darbo vietą.

Vokietijos geroji patirtis

Vokietijoje gyventojų skaičius siekia 81,147,265 (2013 est.). Amžiaus struktūra skirtingose amžiaus intervaluose 2013 buvo: 0 – 14 (13,1 %), 15 – 24 (10,8 %), 25 – 54 (42 %), 55 – 64 (13,3 %), 65 ir vyresni (20,9 %). Švietimo sektoriui 2009 metais buvo skirta 5,1 % nuo BVP. 2012 metais Vokietijoje vienam gyventojui teko 38 400 JAV dolerių BVP. ⁵⁸ Nedarbo lygis Vokietijoje 2013 metais buvo 5,5 %, kuris sumažėjo beveik 2 % lyginant su 2011 metais. Jaunimo nedarbas 2011 amžiaus intervale 15 -24 siekė 8,5 %. Gyventojų skaičius 2010 gyvenantis žemiau skurdo ribos siekė 15.5%⁵⁹.

Vokietijos vyriausybės vykdoma skurdo mažinimo politika ir taikomos priemonės

Vokietijos vyriausybė šiuo metu siekdama skatinti socialinę įtrauktį, ypatingai mažinant skurdą šalyje siekia įveikti padidėjusio ilgalaikio nedarbo rodiklius. Nacionalinėje Vokietijos Reformos programoje 2013 metais teigiama, kad šis skaičius nors ir neženkliai tačiau padidėjo ir šiuo metu yra 1.19 milijonų 15 – 64 amžiaus intervale⁶⁰ Vokietijos vyriausybė siekdama Europa 2020 tikslų išsikėlė šiuos nacionalinius kokybinius tikslus: skatinti vaikų ir jaunimo dalyvavimą per socialinę ir kultūrinę veiklą; skatinti imigrantų integraciją; puoselėti žmonių su negalia socialinę įtrauktį, kuriant demografiškai tvarią ir perspektyvią ilgalaikės globos politiką; užkirsti kelią prevencijos būdu skurdui tarp pagyvenusių suaugusiųjų.

Vokietijoje nuo 2000 iki 2011 metų lėšų, skirtų švietimo sistemai, mokslinei veiklai ir plėtrai, suma vis augo. Nedarbas šalyje ir ilgalaikių bedarbių skaičius nežymiai, tačiau pa mažu pradėjo mažėti nuo 2010 metų.

Nacionaliniame Socialiniame pranešime Vokietija 2012 metais, kaip vieną iš krypčių išskiria prevenciją, skirtą socialinei atskirčiai bei skurdui.⁶¹ Federalinės vyriausybės tikslas yra pagerinti socialinės atskirties grupių socialinį ir ekonominį dalyvavimą. Priemonės, kurios taikomas šio tikslo pasiekimui yra įvairios ir visa apimančios, pirmiausia siekiama, kad asmuo turėtų darbą ir kad jį būtų įmanoma derinti su šeimos įsipareigojimais, vykdant infrastruktūros pokyčius švietimo ir sveikatos sistemose, kaip pavyzdžiui darželių patalpų plėtimas bei galimybių sudarymas mokiniams visą dieną praleisti mokyklose. Teigiama, kad švietimo politika ir prevencinė socialinės politikos dalis, tiek kiekybinių, tiek kokybinių rodiklių pokyčiai švietimo sistemoje išlieka kaip esminis uždavinys.

Nuo 2013 metų rugpjūčio bandoma švietimo sistemą padaryti daugiau pralaidžią didesniam socialiniam mobilumui, sumažinti mokinių skaičių anksti paliekančių ugdymo įstaigą, pagerinti universitetų prieinamumą ir lygias išsilavinimo sąlygas bei skatinti suaugusiųjų tolimesnę mokymąsi.

2011 metais Vokietija pradėjo vystyti atskirą jaunimo politiką. Jų tikslas yra sukurti stiprią sąjungą su svarbiausiais socialiniais veikėjais, kurie patys pasiektų jaunimą, taip išlaikant pagarbos jaunimui atmosferą. Įgyvendinant jaunimo politiką siekti ilgalaikių socialinės politikos tikslų bei plėsti jaunimo politikos įgyvendinimo veiklų apimtį.

Demografiniai pokyčiai visuomenėje reiškia naujas socialines ir ekonomines užduotis, kurios turi būti atliekamos. Nors dažnai vieša nuomonė nėra tinkamai dėkinga pagyvenusių asmenų atžvilgiu. Pavyzdžiui tik 10 % asmenų, kuriems yra 65 metai reikalinga priežiūra, globa, o 90 % asmenų nereikia jokios pagalbos. Todėl vis daugiau kalbama, kaip pagyvenę suaugę asmenys gali prisidėti prie Vokietijos socialinės ir ekonominės padėties gerinimo, išlaikant jų ilgesnį įdarbinimą. Vokietijos vyriausybė jau panaikino išankstinio išėjimo į pensiją sąlygas ir pradėjo skatinti darbdavius įdarbinti vyresnius darbuotojus.

Daugybė atliktų tyrimų ir tarptautinių palyginamųjų analizų rezultatai rodo, jog didinant gerai apmoko darbo apimtį, yra pagrindinė priemonė prieš skurdo mažinimą. Dalyvauti darbo rinkoje turi turėti visi namų ūkio asmenys, kad skurdas nebūtų perduodamas iš kartos į kartą, parama nedarbo atveju turi būti skiriama itin atsargiai. Vokietijos nacionalinėje reformos programoje 2012 teigiama, kad siekiama sumažinti ilgalaikių bedarbių skaičių ir pasiekti užimtumo rodiklius aukščiau nei Europos Sąjungos tikslas.

Pagrindinės priemonės taikomos prieš skurdą ir socialinę atskirtį.⁶²

Priėjimas prie resursų, teisių ir paslaugų. Dėl pozityvaus progreso darbo rinkoje bei specifinės paramos šeimoms, vaikų skaičius gaunančius išmokas yra mažėjantis. 2011 metais apie 236 000 vaikų, kurių amžius 15 ir mažiau, gavo mažiau išmokų lyginant su 2007. Visi vaikai turi lygias teises dalyvauti švietimo sistemoje, taip sudarant sąlygas tėvams derinti darbą su šeimos įsipareigojimais. Kas buvo pasiekta, tai, kad nuo 2013 metų yra sudarytos sąlygos kiekvienam trimečiui vaikui patekti į darželį.

Aktyvi socialinė įtrauktis: užimtumo politika

Pagrindinės priemonės taikomos aktyviai socialinei įtraukčiai yra piliečių aktyvinimas ir profesinio išsilavinimo siekimas. Daugiausiai su nedarbu susiduria vieniši tėvai, vyresni suaugę ir nekvalifikuoti asmenys. Didžiausia problema dabar egzistuojanti Vokietijoje yra multikultūriniai namų ūkiai, kuriuose maždaug 20 % moterų yra vienintelės namų ūkių išlaikytojos. Taip pat sudėtinga situacija yra su vienišais tėvais, 2011 metais apie 40 % tokių namų ūkių gavo paramą ieškant darbo, tuo tarpu apie 1 milijoną vaikų, augančių nepilnoje šeimoje gavo socialinę paramą. Asmenims, kurie yra 50 metų ir daugiau padedama išlikti kuo ilgiau darbo rinkoje ir tam įgyvendinama Perspektiva 50+ - Užimtumo paktas. Ši programa

nuo 2011 metų pratęsta dar penkeriems metams. Jaunimo, turinčių tam tikrų sunkumų įsidarbinant Vokietijoje įgyvendinama JUGEND STARKEN (Stiprinant jaunimą) iniciatyva, suteikia galimybę dalyvauti tam tikrose programose. Šios iniciatyvos tikslas yra skatinti jaunimą mokytis, įgyti išsilavinimą ir taip integruotis į visuomenę. Iniciatyvos skirtos jaunimui programos remiamos ESF struktūrinių fondų ir nacionalinėmis lėšomis.

Minimalios pajamos / finansinis saugumas. Pastaraisiais metais namų ūkių pajamos didėjo, kas lėmė, kad išmokos tuo pačiu mažėjo lyginant 2007 ir 2011 metais išmokų procentinis dydis sumažėjo 0.9%, tai yra 800 000 namų ūkių. Socialinio kodekso 12 Knygoje, reglamentuota parama, kai šeima turi minimalias pajamas. Teikiamos kompensacijos būstui, šildymui, taip pat esant ir kitokioms aplinkybėms kaip nėštumui, vienišo tėvo/mamos auginančiam vaiką ar esant negaliai.

Vokietijoje įgyvendinama programa, „Socialiai integruotas miestas“ (Soziale Stadt). Kaip vieną iš pozityvių ir pasiteisinusių programų pateikiama Vokietijos programą, „Socialiai integruotas miestas“ (Soziale Stadt). Programa buvo pradėta įgyvendinti dar 1990 metais ir jos tęstinumas vyksta iki šių dienų. Programos tikslas – integruoti gyventojus iš regionų, kurie turi „specialius vystymosi poreikius“ (Stadtteilen mit besondren Erneuerungsbedarf). Įvairiausi daugialypiai veiksmai visais lygmenimis buvo atlikti tiek valstybiniu, tiek bendruomeniniu lygmeniu. Buvo siekiama šių dalykų: gerinti asmenų ekonominę situaciją ir jų gyvenimo kokybę; gerinti infrastruktūrą rajonuose; socialinio dalyvavimo skatinimas; socialinių ryšių tarp gyventojų stiprinimas ir ekonominės regionų situacijos gerinimas.

Dvi pagrindinės technikos tikslui pasiekti buvo ir yra taikomos:

Tiesioginės: aktyvinimo apklausos; socialinė pagalba; konsultavimas; formalūs ir neformalūs susirinkimai ir diskusijos tarp gyventojų; darbas gatvėse; socialinių tinklų kūrimas ir vystymas; partijų steigimas, piknikai, paradai ir kiti įvykiai; tarpininkavimas ir konfliktų sprendimas.

Netiesioginės: vietos regionų laikraščiai, stendinių pranešimų, lankstinukų, internetinių svetainių kūrimas; pranešimų vietinei spaudai rengimas; logotipų ir iššūkių kūrimas programoms ar atskiroms jų dalims. 63

Vokietijos patirtis senyvo amžiaus žmonių ilgalaikės globos srityje⁶⁴

Nuo 2013 m. sausio mėn. įsigaliojusi reforma yra nukreipta į slaugos paslaugų pasirinkimo gerinimą, individualizuotą slaugą ir praplėtimą teisių žmonėms su mažesnėmis galimybėmis gyventi savarankišką gyvenimą (daugiausia pacientams su demencija). Pagerinti slaugos paslaugų pasirinkimai susieja naują nemedicininės globos namuose ir šeimų slaugytojų laiko įtraukimą prie ankstesnių slaugos paslaugų kompleksų. Be to ilgalaikės globos draudimas įtraukia galimas išlaidas naujiems pagyvenusių žmonių grupių namams (specialūs butai). Iki 2015 m. gruodžio mėn. bus įkurta 3000 grupės namų ir skiriama iki 2500 eurų žmogui, esant 30 milijonų eurų biudžetui.

Tam, kad pritaikyti technologijas slaugai namuose, ilgalaikės globos fondai gali suteikti subsidijas jų pritaikymui namuose iki 2557 eurų sumai. Išvystymas ir naudojimas specifinių technologijų (ICT) arba Ambien Assitive Living Sistema iki šiol nebuvo prioritetas Vokietijos ilgalaikės globos politikoje, bet pritraukia vis didesnę dėmesį dėl daugybės įvairių bandomųjų projektų įgyvendinimo. Federalinės vyriausybės fondų tyrimas, kuris yra specifinis ir nukreiptas į mobilumo ir dalyvavimo socialiniame gyvenime išlaikymą, prasideda nuo teikimo pirmenybės dokumentacijos tvarkymui ir pagyvenusių žmonių mobilumo modelio kūrimui. Be to, yra daug bandomųjų konsultavimų internetu, interneto platformų ir e-mokymo galimybių.

Patvirtinti ilgalaikės globos teikėjai privalo užtikrinti (garantuoti) kokybę ir kokybės valdymo sistemą, bei laikytis ekspertų numatytų standartų. Valstybinio ir privataus draudimo sveikatos priežiūros tarnybos vykdo slaugos paslaugas teikiančių įstaigų auditą. Standartiniai kokybės patikrinimai vykdomi bent vieną kartą per metus, bet atsiradus nusiskundimams galimi pakartotiniai patikrinimai. Nuo 2008 m. patikrinimų rezultatai turi būti viešinami, skatinant

intensyvius debatus apie skaidrumo kriterijus. Rodikliais pagrįstas rezultato kokybės matavimas yra rengiamas federaliniu lygmeniu, tačiau iš pradžių apims tik ilgalaikę globą. Procedūros skirtos kompleksinei namų rūpybai turi būti išvystytos vėliau.

Slaugantis asmuo gali gauti kelių rūšių pagalbą, įskaitant pensijos kreditus ir pensijos įnašų išmokas, jei yra įvykdyti tam tikri reikalavimai. Nuo 2012 m. konsultavimas turi būti suteiktas per dvi savaites nuo paraiškos pateikimo ir apdrausti asmenys gauna rekomendaciją reabilitacijai kartu su slaugos (globos) poreikio įvertinimu. Reabilitaciją slaugančiam asmeniui tapo lengviau užtikrinti.

Federalinis paktas dėl geriatrinio mokymo buvo pasirašytas 2012 m. pabaigoje ir buvo nukreiptas į didėjančią besimokančiųjų skaičių pagyvenusių žmonių priežiūros srityje, apie 10 proc. kasmet, ir paskatinimas kelti kvalifikaciją geriatrinėms slaugytojoms. Siekiant užtikrinti ilgalaikį finansavimą, nuo 2013 m. sausio mėn. buvo padidinti įmokų tarifai į ilgalaikės globos draudimą (1.95-2.05%, asmenims neturintiems vaikų 2.2-2.3%). Skatinant papildomą privatų ilgalaikės globos draudimą - programa numato draudimo įmokos subsidijavimą 5 eurus per mėn., tai taikoma esant tam tikroms sąlygoms.

Trumpalaikės darbo išmokos programa (Short-time working allowance programme)⁶⁵

Vokietijos vyriausybė atsakydama į darbo rinkos iššūkius ir būtent nedarbo didėjimą nusprendė suteikti fiskalinį stimulą ekonomikai ir praplėti aktyvios darbo rinkos politiką praplėsdama trumpalaikės darbo išmokos programą (Kurzarbeitergeld).

Kurzarbeitergeld Vyriausybei leidžia padėti kompanijoms išlaikyti jų darbuotojus laikinai paklausos sumažėjimo kompanijų produktams ir paslaugoms laikotarpiams. Šios priemonės idėja yra sulaikyti darbdavius nuo darbuotojų atleidimo: darbuotojams, kurie sutinka dirbti ir gauti atlyginimą už mažiau valandų, Vyriausybė kompensuoja apie du trečdalius netekto atlyginimo (67% tiems, kurie turi vaikų, ir 60% tiems, kurie neturi vaikų). Taip pat padengia darbdaviui dalį arba visas su socialiniu draudimu susijusias įmokas. Darbdavys pats moka atlyginimą už šventines nedarbo dienas, mokamas atostogas ir nedarbingumą dėl ligos.

Nuo 2009 sausio mėnesio dėl pasaulinės ekonomikos krizės Vokietijos Vyriausybė programoje įvedė keturis pagrindinius pakeitimus:

- Supaprastino programoje dalyvaujančiųjų kompanijų tinkamumo kriterijus: darbdaviai nebeturi įrodyti, kad trečdaliui jų darbuotojų dėl sumažėjusios paklausos atlyginimai sumažėjo 10%, o tik įrodyti, kad darbuotojai nukentėjo;
- Pratęsė laikotarpį, kada darbuotojai gauna trumpalaikę darbo išmoką: nuo buvusių 6 - 18 mėnesių (prieš tai) iki 6 - 24 mėnesių (dabar).
- 50% padengia kompanijoms socialinio draudimo įmokas už darbuotojus, kurie gauna trumpalaikę darbo išmoką pirmus šešis mėnesius ir 100% vėliau, arba 100% padengia šias įmokas nuo pat pradžios, jeigu kompanijoje darbuotojams suteikiami mokymai;
- Kompanijoms, kuriose dėl sutrumpintų darbo valandų darbuotojams sudaromos mokymų galimybės, skiriama papildoma finansinė parama. Ši parama gali būti pilnas mokymų finansavimas (papildoma parama transporto išlaidoms ir vaiko priežiūros išlaidoms). Tokie mokymai pripažįstami kaip profesinė kvalifikacija tiems, kurie jos neturi. Taip pat parama gali būti dalinis mokymų finansavimas (25 – 80%) tiems, kurie jau turi kažkokią kvalifikaciją.

Poveikis

Sėkminga trumpalaikės darbo išmokos programos plėtra buvo paremta stipria, konstruktyvia darbuotojų, darbdavių ir Vyriausybės partneryste. Iki 2009 m. birželio programa jau rėmė 1.4 mln. darbuotojų 64000 kompanijose. Nepriklausomi ekspertai svarstė, kad, jeigu programa nebūtų buvusi įgyvendinta, Vokietijoje būtų keliais šimtais tūkstančių daugiau bedarbių. 2009

m. rugpjūtį OECD nedarbo vidurkis pakilo 2,4 procentiniais punktais iki 8,5%, o Vokietijoje tuo pačiu laikotarpiu pakilo tik 0,6% iki 7,7%. Programoje šiuo metu dalyvauja ir smulkaus vietinio verslo atstovai, ir kelis tūkstančius darbuotojų turinčios kompanijos.

Pavienės politikos priemonės negali padėti vyriausybėms įveikti darbo rinkos iššūkių, kilusių dėl šios ekonominės krizės. Vis dėlto, staigi trumpalaikės darbo išmokos programos plėtra Vokietijoje jau išsaugojo šimtus tūkstančių darbo vietų ir tūkstančius kompanijų, taip pat sustabdė nedarbo didėjimą. Programos efektyvumas paaiškinamas greitu politiniu atsaku staigiam paklausos sumažėjimui krizės metu; tuo, kad programa stipriai susieta su vykdoma darbo rinkos ir socialinės apsaugos politika; ir stipria bei konstruktyvia darbuotojų, darbdavių ir Vyriausybės partneryste.

Bedarbių aktyvinimo strategijos Vokietijoje

Įdarbinimo paslaugų reforma. Vokietijos federalinė įdarbinimo agentūra visuomet buvo galią turinti nacionalinė institucija, atliekanti ir reguliuojanti pagrindines įdarbinimo vietų funkcijas, išmokų mokėjimą ir registravimo į darbo rinkos programas. Vokietijos federalinė įdarbinimo agentūra šalyje padalinta į 10 direktoratų ir į 180 didelių vietinių ofisų, kur kiekviename iš jų dirba nuo 200 iki 400 darbuotojų. Jau 1998 metais buvo priimtas sprendimas decentralizuoti sprendimų priėmimą ir suteikti galimybę laisviau naudoti fondų lėšas, suliejant visas aktyvinimo priemones į vieną taip vadinamą „reintegracijos biudžetą“, paliekant laisvę regionams ir vietinėms ofisams apibrėžti ir taikyti atitinkamų priemonių derinį atsižvelgiant į regioninius ypatumus. Pagrindinės reformos, kurios buvo tęsiamos po 2001 metų, siekiant „aktyvinti“ darbo rinkos politiką ir toliau lieka pabrėžiamos abipusio įsipareigojimo principo vykdymo (Fördern und Fordern). Šis procesas buvo pradėtas su nauju aktu Job-Aktiv Act, apimančiu keturis aktus „Acts for modern labour market services“, kuriais remiantis buvo pateikiami ir įgyvendinami radikalūs pasiūlymai. Siekiant aktyvumo darbo rinkoje buvo griežtinama išmokų mokėjimo tvarka ir sąlygos, įvestas įgyvendinamų programų naudos apskaičiavimas, siekiant mažinti išlaidas įgyvendinamoms programoms ir išleidžiamas išlaidas viešajam sektoriui. Vokietijos federalinės agentūros restruktūrizavimas vis dar vyksta, su tikslu persiorientuoti į paslaugų teikimą kartu su privačiomis valdymo struktūromis. Daugiau personalo buvo paskirta konsultuoti įdarbinimo klausimais.

Taikomos intervencijos

Pirmoji registracija dėl darbo vietos paieškos yra privaloma siekiant gauti bedarbio pašalpą. Teisė pašalpą įgijama nuo įsiregistravimo dienos (Vokietija), taip pat vis dažniau taikoma registravimo procedūra telefonu.

Vokietijoje mokėjimas atbuline data nėra įmanomas. Praradus darbą registraciją privaloma atlikti sekančią darbo dieną. Taip pat dabartinė teisinė sistema Vokietijoje numato sankcijas jei registracija nėra vykdoma iš karto. Tokia tvarka įvesta siekiant išvengti antplūdžio ir padėti asmenims kuo skubiau susirasti darbą, nepraradant darbo įgūdžių.

Reguliarus bedarbio statuso tvirtinimas. Vokietija priklauso mažam skaičiui šalių, kurios nereikalauja pateikti deklaracijas tam tikro laiko tarpe, bedarbio statusas pratęsiamas per intensyvius interviu.

Tiesioginiai darbo ieškančių asmenų nukreipimai į pokalbius dėl laisvų darbo vietų yra laikoma svarbia aktyvinimo intervencija. Dažnai konsultantai atlieka tarpininkų vaidmenį tarp darbo ieškančio asmens ir darbdavio. Nukreipimas gali vykti trimis kryptimis: darbdaviui siunčiamas atrinktas konkretus asmuo; bedarbiui pateikiama nepilna informacija tai yra tik kontaktinė informacija; ir kitu atveju perduodama išsami informacija apie darbdavį. Vokietijoje 9 laisvos darbo vietos iš 10 yra atvirai prieinamos ir informacija pateikiama internetinėje svetainėje. Konsultantų atliekami atrankos interviu pasitaiko itin retais atvejais.

Intensyvūs – reguliarūs interviu yra kita itin svarbi aktyvinimo priemonė. Paprastai jie pradedami vykdyti praėjus vienai, dviem savaitėms po registracijos. Pirmųjų interviu tikslas

surinkti kuo įvairesnę informaciją apie asmenį, kad būtų galima kuo geriau atlikti derinimą. Interviu atliekamas per savaitę nuo oficialios registracijos pradžios, kurio metu pasirašomas integracijos susitarimas.

Veiksmų planų sudarymas tapo viena svarbiausių darbo ieškančiųjų aktyvinimo priemonių. Skirtingose šalyse jie įvardijami skirtingai: orientacinis planas, darbo paieškos susitarimai, veiklos susitarimai ir t.t.), tačiau Vokietijoje sudaromas abiejų pusių pasirašomas integracijos susitarimas, tačiau nėra numatytas griežtas tvarkaraštis kaip ir į kokias aktyvias programas įsitraukti.

Darbo ieškančių asmenų profiliavimas. Darbo ieškančių asmenų profiliavimas leidžia įvertinti klientų stipriąsias ir silpnąsias puses, pamatuoti jų šansus rasti darbą ir pritaikyti reikiamas intervencijas. Profiliavimas paprastai leidžia atskirti tuos, kuriems lengva ir kuriems sudėtinga rasti darbą ir pagal tai siūloma skirtingo intensyvumo pagalba. Prognozės tikslumas yra svarbus profiliavimo sistemoje. Kadangi netikslios prognozės veda į įdarbinimo agentūrų tuščią laiko švaistymą.

Vokietijoje darbo ieškantys asmenys klasifikuojami į keturias grupes:

1 grupė – „rinkos klientai“, jiems nereikia jokios paramos, nes yra didelė tikimybė greitai susirasti darbą; 2 grupė – tiems, kuriems reikalinga motyvacinė pagalba bei darbo ieškojimo strategijos; 3 grupė - tie, kuriems nustatyta tam tikrų įgūdžių stoka ir reikalinga taikyti tam tikras priemones; 4 grupė – tie asmenys, kurie turi mažai galimybių per 12 mėnesių susirasti darbą. Dažniausiai jie tampa ilgalaikiais bedarbiais, kuriems reikalinga finansinė parama.

Programos neįgaliesiems asmenims. Strategijos naudojamos įdarbinti negalią turinčius asmenis, įprastai reikalauja daugiau pastangų, tačiau čia iš esmės reikalingos bendradarbiavimas tarp skirtingų institucijų, kurios teikia įdarbinimo ir medicininės paslaugas. Tam tikslui pasiekti Vokietijoje 2001 metais kiekviename regione buvo pradėtos steigti integracijos agentūros neįgaliesiems. Šiose agentūrose teikiantys reabilitacijos paslaugas asmenys, glaudžiai bendradarbiauja su įdarbinimo agentūromis, ieškant individualių sprendimų kiekvienai situacijai.

Profesinės reabilitacijos programos yra kritinės siekiant išsaugoti darbinius įgūdžius. Vokietijoje profesinė reabilitacija yra teisiškai reglamentuota teisės aktuose. Asmenų su negalia yra reikalaujama, kad jie išnaudotų reabilitacijos programas kaip galima efektyviau, jei asmuo atsisako dalyvauti profesinės reabilitacijos programose, gali būti nutraukiama mokama finansinė parama.

Taip pat yra skiriamos subsidijos privačiam sektoriui, taikomos mokesčių lengvatos, darbo vietų pritaikymas, tvarkraščio derinimas. Vokietijoje, darbdaviai, kurie įdarbina sunkią negalią turinčius asmenis, turi teisę samdyti asmeninius padėjėjus, kurie teikia specialią pagalbą reikalingą darbo metu⁶⁶.

Olandijos geroji patirtis

Gyventojų skaičius Olandijoje 2013 metais buvo: 16,805,037. Skirtingose amžiaus intervaluose populiacija 2013: 15 – 24 (12,2 %), 25 – 54 (40,8 %), 55 – 64 (12,9 %), 65 ir vyresni (12,9 %)⁶⁷. 2012 metais Olandijoje vienam gyventojui teko 42 700 JAV dolerių BVP⁶⁸. Nedarbo lygis 2013 metais siekė 8.3 %⁶⁹. Tikėtina gyvenimo trukmė 2013 siekė 81,01, vyrų – 78,93, tuo tarpu moterų 83,21⁷⁰.

Bedarbių aktyvinimo strategijos Olandijoje⁷¹

Įdarbinimo paslaugų reforma. Olandijoje nuo 2000 metų nedarbo draudimas ir nuo 2002 suteikiama socialinė parama darbo vietų suradimui ir reintegracijos paslaugoms. Paslaugų gavėjams, kuriems nepavyksta susirasti darbo per šešis mėnesius, padedama sudaryti darbo sutartis su privačiu sektoriumi. Olandijos vyriausybės lūkesčiai yra tokie, kad didinant

konkurenciją, veiksmingumą ir efektyvumą teikiamų paslaugų kokybę pagerės. Olandijoje jau nuo 1980 metų įgyvendinama eilė reformų įdarbinimo paslaugoms ir bedarbio pašalpos administruoti. Tradiciškai yra atskiriamos įdarbinimo ir išmokų mokėjimo sritys. Be to, socialiniai partneriai atlieka svarbų vaidmenį, ypač išmokų administravimo srityje. Vietos savivaldos buvo atsakingos už darbingo amžiaus žmonių socialinę paramą ir kitus asmenis, kurie nėra drausti.

2002 metais priimtas SUWI (implementation structure for work and income) aktas yra naujausias dokumentas ilgalaikių struktūrinių reformų grandinėje radikalios pakeitęs institucinę sąrangą socialinės apsaugos ir reintegracijos į darbo rinką srityje. Pagrindinis šio akto tikslas buvo įveikti institucinį atleidimą ir pagerinti aktyvinimo sąlygas ir priemones visiems išmokų gavėjams. Šio tikslo pasiekimui buvo reikalinga socialinio draudimo agentūra (UWV) ir 486 Olandijos savivaldybių siekis kontaktuoti su darbdaviais taikant reintegracijos priemones, skirtingiems paslaugų gavėjams. Ministerija atlieka stebėjimo vaidmenį, ypač per jos padalinį (Work and Inspectorate), kuris atsakingas už įdarbinimo įstaigų ir išmokų mokėjimo agentūrą stebėjimą, kontrolę. 2004 Darbo ir Socialinės paramos aktas (Work and Social Assistance Act) priskyrė visą atsakomybę savivaldybėms.

Olandija yra viena iš pirmųjų EBPO šalių, kuri išplėtė atitikimo darbui reikalavimus. Įgyvendino „gerovė darbui“ strategijas, kurių tikslas buvo pasiekti kuo greitesnį asmens gražinimą į darbo rinką. Šios strategijos apėmė pakeitimus atliekant tarpininkavimo procedūras gaunantiems pašalpas pvz. dėl negalios ir išplėsti atitikimo darbams reikalavimai.

Taikomos intervencijos

Pirmoji registracija dėl darbo vietos paieškos yra privaloma siekiant gauti bedarbio pašalpą. Teisė pašalpą įgijama nuo darbo praradimo dienos arba gali būti taikoma atgaline data.

Olandijoje nuo pirmojo kontakto akcentuojamas grįžimas į darbą. Bedarbis registruojasi valstybinėje įdarbinimo tarnyboje (CWI), tikrinamas darbo rinkos prieinamumas ir darbo paieškos galimybės besiregistruojančiam asmeniui. Ieškantis darbo asmuo gali būti registruojamas tarnyboje, tačiau jei atliekant vertinimą matoma, jog reikalinga intensyvesnė reintegracija, asmuo perduodamas savivaldybei. Registracija privaloma atlikti per savaitę laiko, netekus darbo. Pareiškimai dėl bedarbio pašalpos įvertinami per 8 dienas, tačiau dažnu atveju per šį laikotarpį jau surandamas kitas darbas (1 atvejis iš 5). Olandijoje nedarbo draudimo įstatymas reikalauja darbo ieškantiems asmenims standartizuota forma paštu pranešti apie situaciją pateikiant keturias paraiškas kas keturias savaites. Įrodymais gali būti pateikiami išsiųsti laišškai, bet taip pat ir asmeninės patirties užrašai siekiant įsteigti savo verslą ar tiesiog aprašyta spontaniška patirtis ieškant darbo. Taisyklės paprastai aiškinamos atsižvelgiant į individualią situaciją, pavyzdžiui darbo ieškantis asmuo, turintis itin gerus ir paklausą atitinkančius darbo įgūdžius yra skatinamas atlikti minimum keturis veiksmus per 4 savaites. Visgi, tokia praktika susilaukia ir kritikos, teigiama, kad ji per daug biurokratinė ir asmenys tiesiog bando atitikti teisinius reguliavimus.

Reguliarus bedarbio statuso tvirtinimas. Olandijoje bedarbio pašalpa pratęsiama asmeniui pateikiant deklaraciją paštu, nebūtina vykti į tarnybą.

Tiesioginiai darbo ieškančių asmenų nukreipimai į pokalbius dėl laisvų darbo vietų yra laikoma svarbia aktyvinimo intervencija. Dažnai konsultantai atlieka tarpininkų vaidmenį tarp darbo ieškančio asmens ir darbdavio. Nukreipimas gali vykti trimis kryptimis: darbdaviui siunčiamas atrinktas konkretus asmuo; bedarbiui pateikiama nepilna informacija tai yra tik kontaktinė informacija; ir kitu atveju perduodama išsami informacija apie darbdavį. Olandijoje daugeliu atveju pateikiama tik dalinė informacija. Konsultantų atliekami atrankos interviu pasitaiko itin retais atvejais.

Intensyvūs – reguliarūs interviu yra kita itin svarbi aktyvinimo priemonė. Paprastai jie pradedami vykdyti praėjus vienai, dviem savaitėms po registracijos. Pirmųjų interviu tikslas

surinkti kuo įvairesnę informaciją apie asmenį, kad būtų galima kuo geriau atlikti derinimą. Jeigu asmuo praėjęs interviu yra įvardinamas, kaip nepasiruošęs darbo rinkai, tuomet jis siunčiamas į savivaldybę dėl tikslių intervencijų.

Veiksmų planų sudarymas tapo viena svarbiausių darbo ieškančiųjų aktyvinimo priemonių. Olandijoje veiksmų planų sudarymas yra įtraukiamas į reintegracijos procesą ir tai yra vienas iš pirmųjų parengiamųjų dokumentų. Šie planai pasirašomi abiejų pusių.

Darbo ieškančiųjų asmenų profiliavimas

Darbo ieškančiųjų asmenų profiliavimas leidžia įvertinti klientų stipriąsias ir silpnąsias puses, pamatuoti jų šansus rasti darbą ir pritaikyti reikiamas intervencijas. Profiliavimas paprastai leidžia atskirti tuos, kuriems lengva ir kuriems sudėtinga rasti darbą ir pagal tai siūloma skirtingo intensyvumo pagalba. Prognozės tikslumas yra svarbus profiliavimo sistemoje. Kadangi netikslios prognozės veda į įdarbinimo agentūrų tuščią laiko švaistymą.

Olandija yra šalis, turinti seniausias darbo ieškančiųjų asmenų profiliavimo tradicijas. 1999 metais įvesta priemonė pavadinta „galimybių matuoklė“ siekiant įvertinti darbo ieškančio asmens situaciją darbo rinkoje. Ieškantiems darbo išskiriami keturi etapai:

1 etapas – tiems, kurie turi realią galimybę greitai susirasti darbą, t.y. per šešių mėnesių laikotarpį. Dažniausiai jie lieka valstybinėje įdarbinimo tarnyboje. Likusieji asmenys yra apklausiami antrą kartą ir tuomet priimamas sprendimas, kas dirba su darbo ieškančiu asmeniu ar valstybinė įdarbinimo tarnyba, ar konkreti savivaldybė.

2 ir 3 etapuose – registruojami asmenys, kurie ieško darbo metus ir daugiau laiko, atitinkamai jiems taikomas įvairios darbo paieškos intervencijos.

4 etape – patenka asmenys, kurie dėl rimtų barjerų, negali susirasti darbo ilgą laiką. Tikimybė jiems rasti darbą itin maža.

Programos neįgaliems asmenims

Strategijos naudojamos įdarbinti negalią turinčius asmenis, įprastai reikalauja daugiau pastangų, tačiau čia iš esmės reikalingos bendradarbiavimas tarp skirtingų institucijų, kurios teikia įdarbinimo ir medicininės paslaugas. Profesinės reabilitacijos programos yra kritinės siekiant išsaugoti darbinius įgūdžius. Tačiau Olandijoje ji yra neprivaloma (skirtingai nuo Vokietijos).

Skiriamos subsidijos privačiam sektoriui, taikomos mokesčių lengvatos, darbo vietų pritaikymas, tvarkaraščio derinimas. Olandija yra viena iš pirmųjų šalių, kurioje daugiausiai asmenų su negalia dirbusių viešajame sektoriuje perėjo dirbti į privatų sektorių, pradėjęs taikyti subsidijas⁷²

Olandijos patirtis nedarbo atveju 2009 metų krizės laikotarpiu⁷³

Vyriausybė reaguoja į krizę įgyvendindama socialinę politiką, kuri sušvelnina pasekmes darbo rinkai. Pritaiko politines mokymo priemones, siekiant pagerinti darbuotojų įgūdžius ir prieinamumą rytojaus darbo rinkoje. Krizė sustiprino svarbą palaikyti žmogiškuosius išteklius ir jų įgūdžius, ypač kreipiant dėmesį į atsigavimą. Lankstūs darbuotojai bus reikalingi darbo rinkoje ateityje ir krizė suteikia galimybę juos paruošti.

Sekančios keturios intervencijos parodo kaip Vyriausybė ruošia darbo jėgą, kuri atitiktų darbo rinkos paklausą po krizės:

- privalomas mokymas trumpalaikiams bedarbiams-pašalpų gavėjams;
- persikvalifikavimo skatinimas;
- įgytų kompetencijų pripažinimas;
- žinių darbuotojai.

Yra numatytas privalomas mokymas trumpalaikių bedarbių-pašalpų gavėjams. Olandija įvedė trumpalaikio nedarbo schemas siekiant išvengti darbo vietų praradimo. Darbdaviai,

kurie naudoja šias schemas yra įpareigoti teikti darbuotojams privalomus mokymus. Laikas, kurio metu darbuotojai yra atleisti nuo darbo turi būti panaudojamas mokymams arba išsimokslinimui įgyti. Schemos sustiprina darbo jėgos kokybę ir prieinamumą ateities darbo rinkoje.

Persikvalifikavimo skatinimas. Olandijoje „persikvalifikavimo skatinimas“ buvo įvestas siekiant pagerinti mobilumą tarp sektorių ir palengvinti darbas-į-darbą perėjimą. Darbdaviai samdantys darbuotojus, kurie buvo atleisti ir gauna pašalpą, subsidijuoja 50% atleistų darbuotojų persikvalifikavimo kainos (laikantis 2500 eurų „lubų“).

Įgytų kompetencijų pripažinimas. Olandija ragina darbuotojus be pradinės kvalifikacijos kreiptis dėl kompetencijų pripažinimo, kurias jie įgijo. Toks pripažinimas tai sertifikatas, kuris suteikiamas po darbuotojų kompetencijų įvertinimo ir yra kaip instrumentas visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi bei įsidarbinimo galimybei. Tokio sertifikato turėjimas palengvina darbuotojui naujo darbo suradimą. Darbdaviai padengia 50% kainos turimos kompetencijos pripažinimui ir Vyriausybė padengia dalį išlaidų.

Žinių darbuotojai. Olandija įgyvendino ypatingą programą laikinam žinių darbuotojų ir jaunų tyrėjų universitetuose ir mokslo institucijose įdarbinimo užtikrinimui, todėl jie ir toliau yra prieinami įdarbinimui inovatyviose kompanijose ir krizė neverčia tokių kompanijų atleisti iš darbo jų aukštai kvalifikuotą personalą. Iš viso 1336 žinių darbuotojai ir 136 jauni tyrėjai buvo paskirti į valstybines institucijas.

Priemonių poveikis

Šie metodai (būdai) padeda užtikrinti kvalifikuotų darbuotojų prieinamumą ir žmogaus kapitalo palaikymą. Kai ekonomika atsigaus, kokybiški darbuotojai turės pereiti nuo sektorių smukimo į naujus, labiau produktyvius sektorius siekiant skatinti ekonominį augimą. Vyriausybė panaudoja krizę, kad perkvalifikuotų darbuotojus ir investuotų į žmogiškojo kapitalo išlaikymą ir gerinimą. Pradinis ugdymas yra nepakankamas: reaguojant į paklausą darbo rinkoje yra reikalingas visą gyvenimą trunkantis mokymasis. Darbo rinkoje bus reikalingi lankstūs darbuotojai, kurie lengvai persikvalifikuoja ir pasiruošę dirbti naujoje, inovatyvioje rinkoje. Darbdavių įsipareigojimas yra remti privalomą mokymąsi ir persikvalifikavimo galimybes, gerinti mobilumą tarp sektorių ir darbas-į-darbą perėjimą. Be to, įgytų kompetencijų pripažinimas suteikia darbuotojams be pradinės kvalifikacijos daugiau darbo galimybių. Šios priemonės padės sumažinti trumpalaikį nedarbą ir paruošti darbuotojus rytojaus darbo rinkai.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek Vokietijoje, tiek Olandijoje remiamasi skirtingomis įdarbinimo politikos įgyvendinimo kryptimis, tačiau vis tik galima išryškinti bendras tendencijas:

Siekiami bedarbių įtraukti į darbo rinką nuo pirmo kontakto, tai yra nuo oficialaus užsiregistravimo.

Rengiami sugrįžimo į darbą susitarimai ar individualūs veiksmų planai.

Reguliarus bedarbio statuso tvirtinimas

- Vykdoma stebėseną ir peržiūrą dėl klientų pastangų ieškant darbo.
- Vykdomas laisvų darbo vietų tiesioginis informacijos perdavimas, siekiant pagreitinti derinimo procesą ir mažinti nedarbo lygį šalyje.
- Padidintas dėmesys sutelktas ties atitikimo kriterijais, kuriais remiantis skiriamos išmokos. Atsižvelgiama į atitikimo darbui reikalavimus.
- Dėmesys telkiamas į sankcijas, vertinant ar išmokos yra panaudojamos tikslingai.

Tam, kad bedarbių aktyvinimo strategijos būtų veiksmingos, turi būti atitinkamas vadovavimas įdarbinimo paslaugoms tiek privačiame tiek viešajame sektoriuje. Šiuo atžvilgiu akcentuotas konkurencijos ir kvazi-rinkos mechanizmų įvedimas kaip naujos funkcijos, siekiant palengvinti išmokų gavėjų reintegraciją į darbo rinką per intensyvias intervencijas.

Savivaldybės Olandijoje ir naujų įdarbinimo paslaugų konsorciumas Vokietijoje naudoja aktyvinimo priemonę: Darbas pirmiausiai. Keletas gerosios pasiteisinusios patirties pavyzdžių:

Pažeidžiamiesiems asmenims, kurie ieško darbo, labiau pasiteisino ne edukacinės mokymosi programos, bet į įdarbinimą orientuotos programos.

Nedarbas pats savaime gali lemti asmens blogą savijautą, sveikatą. Oficialus statuso, kaip grįžusio į darbo rinką, įgijimas gerina gerovę ir taip pat socialinę integraciją, tarp asmenų su fizine ir psichine negalia. Be kokių atveju, kai susiduriama su greičiau visuomenėje pažeidžiamais asmenimis, tenka taikyti specifines pagalbos strategijas. Vienas iš stabiliausių parametru grįžtant į darbo rinką yra į asmenį ir individualią situaciją nukreipti kliento/konsultanto santykiai ir bendras tikslas įveikti kylančius sunkumus ir nuolatinės stimuliacijos skatinimas darbo paieškoje.

Socialinio būsto programa: skirtingų kartų poreikių dėl socialinio būsto derinimas⁷⁴

Olandija yra viena iš šalių, kuri susilaukė Europos Komisijos priekaištų dėl per ne lyg gausiai finansuojamų socialinių būstų programų. Komisija nusprendė, kad Olandijos vyriausybės skirta parama socialiniam yra perviršyta, kad ji nėra proporcinga pagal esamų socialinių būstų skaičių ir išleistas lėšas šioms viešosioms paslaugoms⁷⁵. Šis sprendimas buvo paskatintas 2007 metais IVBN asociacijos pateikto Europos Komisijai skundo, dėl taikomos valstybės politikos socialiniam būstui, kuri iškreipia konkurenciją. Komisija patvirtino, kad Olandijos vyriausybės taikomas modelis nebuvo suderintas su ES taisyklėmis, kadangi socialinis būstas yra skiriamas ne tik socialiai pažeidžiamiesiems asmenims, todėl ši paslauga negali būti apibrėžiama kaip bendros svarbos. Susitarimas buvo pasiektas 2009 m., pagal kurį 90% socialinių būstų Olandijoje, turėjo būti skirti namų ūkiams, kurių metinės pajamos yra iki 33000 eurų⁷⁶. 133 su socialinio būsto organizavimo paslauga susijusios organizacijos užginčijo šį sprendimą ir pateikė apeliaciją teismui 2010. Pareiškėjai teigė, kad nustatant pajamų ribą skiriant socialinį būstą, Europos Komisija peržengė savo įgaliojimus nustatydama socialinio būsto apibrėžimą Olandijoje, kas turėtų būti kiekvienos šalies individualus sprendimas. Tuo pačiu metu IVBN asociacija pateikė dar vieną ieškinį teismui, dėl Komisijos pateiktų priemonių konkurencijos iškreipymui sumažinti ir kad jos yra nepakankamos išspręsti šią problemą. 2012 m. abu ieškiniai teisme buvo atmesti ir tai paskatino Olandijos vyriausybę sukurti visiškai naują socialinio būsto modelį.

Pateikiamas vienas iš taikomų projektų Olandijoje dėl socialinio būsto.

Projekto pavadinimas: Būstas jaunos mamoms ir pagyvenusiems asmenims.

Vieta: Beekmos, Houten, Olandija.

Laikotarpis: Projektas pradėtas planuoti 2008 metais. Statybų pradžia 2011 metais, pabaiga 2012.

Vykdytojai: Stichting Timon – ne pelno siekianti organizacija, kurios buveinė Zeiste, teikianti pagalbą ir paramą jaunimui; Habion – būsto fondas, įsikūręs Houtene, kuris specializuojasi teikiant būsto paslaugas pagyvenusiems asmenims.

Paslaugos gavėjai: Jaunos motinos ir paauglės, kurioms reikalinga laikina parama dėl būsto nepriklausomybės; pagyvenę žmonės, kurie gyvendami kartu gali remti jaunas mamas.

Projekto pristatymas: Tai socialinio būsto projektas skirtas jaunos mamoms gyventi kartu su pagyvenusio amžiaus asmenimis vienuose namuose kuriant „padedančiąją gyvenimišką aplinką“. Habion stato gyvenamuosius pastatus su 17 gyvenamųjų plotų vienetų, kuriuos nuomoja Stichting Timon. 13 būstų yra skiriama jaunos mamos ir paauglėms, kurios dėl įvairių priežasčių ilgiau negali gyventi su savo šeimomis, bei kurioms reikalinga pagalba pradėdant savarankiškai gyventi. Kiti likę 4 būstai, skiriami pagyvenusiems asmenims

apsistoti, kurie rūpinasi jaunomis mamomis. Pagyvenę asmenys, kuria „gerą kaimynystę“, yra pasirengę padėti jaunoms mamoms kasdieniniuose darbuose (pavyzdžiui padėti vaikų priežiūros srityje), palaikyti ir megzti santykius bei socialinius tinklus. Be to, projektas numato pasidalinimą tam tikromis veiklomis, pavyzdžiui maisto gaminimas, įvairių socialinių veiklų kaip ekskursijų organizavimas, kurių metu jaunos mamos kartu su pagyvenusiais asmenimis gerina ugdomi socialinius įgūdžius.

Pastatas yra statomas mieste, šalia įvairių jau esamų paslaugų, mokyklų, dienos priežiūros centrų, sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų. Butai pagyvensiems asmenims yra įkuriami pirmajame aukšte, kiekvienas butas turi savo sodą, antrajame ir trečiajame aukštuose įsikuria mamos. Pastate yra paliekamos didelės kolektyvinės erdvės, konsultavimo kambariai ir terasa ant stogo. Tiek geografinė vieta, tiek patalpų dizainu siekiama sukurti tokią aplinką, kurioje jaunos moterys gali plėtoti reikalingus įgūdžius jų savarankiškam gyvenimui, o tuo tarpu pagyvenę asmenys gali patogiai gyventi.

Pagrindinė šio projekto idėja yra ta, kad jauni ir pagyvenę asmenys gyvena kartu po vienu stogu, padeda vieni kitiems. Šio projekto įgyvendinimo metu nėra sprendžiama vien tik socialinio būsto problema, kartu yra tenkinami ir asmeniniai poreikiai gyvenant namuose, kurie atitinka turimus poreikius. Taip pat mamų gyvenimas kartu su savo vaikais, gali pakeisti jų supratimą apie gyvenimo prasmę, kovojant su vienatvės jausmu, kuris turi didelės įtakos išėjus į pensiją.

Naujoviški projekto bruožai:

- Tai yra skirtingas kartas integruojantis projektas. Vienas kitą papildantys skirtingų socialinių grupių buvimas kartu kuria bendrą sinergiją;
- Projektas sprendžia ne tik būsto problemas, bet ir tenkina jaunų mamų ir pagyvenusių asmenų poreikį, kuriant socialinius ryšius;
- Projektu siekiama kurti kasdieninį gyvenimą palengvinančią aplinką, suteikiant papildomas būsto paslaugas.

Projekto idėja ir įgyvendinimas buvo sukurtas per gražią partnerystę, tarp trečiojo sektoriaus organizacijų (tai yra ne pelno siekiančios organizacijos, teikiančios socialinio būsto paslaugas).

Olandijos patirtis senyvo amžiaus žmonių ilgalaikės globos srityje⁷⁷

Olandija šiuo metu ruošiasi pagrindinei ilgalaikės globos reformai. Šiuo metu ilgalaikė globa pagrįde yra dengiama iš socialinio draudimo. Po reformos atsakomybė už šią globą (įskaitant namų rūpybą) nuo 2015 m. bus perkelta vietos valdžiai. Kai kurie uždaviniai, įskaitant slaugą, bus perkelti sveikatos draudimui, ir tik institucinė globa pagyvenusiems žmonėms ir asmenims su negalia liks socialiniam draudimui. Neseniai vykdytos reformos įvedė finansavimą atsižvelgiant į globos intensyvumą; slaugos paslaugų tiekėjai privalo naudoti priežiūros planą atspindintį kliento pageidavimus. Kadangi centralizuotas planavimas slaugos namams buvo panaikintas, tiekėjams daugiau nereikia leidimų, kad padidintų našumą. Tam tikrų paslaugų pirkimas iš asmeninių lėšų pasidarė toks populiarus, kad padidino paslaugų kainas ir to pasekoje buvo įvesti apribojimai, pavyzdžiui buvusias pinigines išmokas pavertė „drawing right“.

Šiuo metu Olandija ir Švedija išleidžia didesnę dalį BVP ilgalaikiai globai lyginant su dauguma kitų ES šalių. Reformos tikslas deinstytucionalizacija, t.y. savivaldybės turi suteikti galimybę vyresnio amžiaus asmenis ilgesnį laiką likti namuose, taip yra suteikiamas svarbesnis vaidmuo neformaliems slaugytojams ir sumažinamas oficialios priežiūros vaidmuo, ypatingai institucinės globos.

Olandija turi įvairios patirties pritaikant technologijas namuose, su didesniu polinkiu į naujoves sveikatos priežiūros srityje ilgalaikės globos kontekste, kur panašu, kad kultūrinis pokytis turi didesnę vaidmenį.

Programa „visible care” (Zichtbare zorg) skatina skaidrumą ir kokybės vertinimą. Pagyvenusių žmonių priežiūroje tai prasidėjo 2004 m. gegužės mėn. Po metų plėtros, patikslinimų ir vertinimų, buvo sutarta dėl sumažinimo rodiklių sąrašo, kuri sudarytas iš su globa susijusių klausimų ir klientų patirties septyniuose srityse: fizinė gerovė, buities ir gyvenimo sąlygos, dalyvavimas.

Airijos geroji patirtis

Arijoje 2013 metais gyventojų skaičius siekė 4,775,982. Skirtingose amžiaus intervaluose gyventojų skaičius buvo: 15 – 24 (12 %), 25 – 54 (44,4 %), 55 – 64 (10,1 %), 65 ir vyresni (12,1 %). 2014 metais Airijoje vienam gyventojui teko 40 100 JAV dol. BVP⁷⁸. Nedirbančiųjų skaičius 2013 balandžio – birželio mėnesiais buvo 1,415.60079. 2012 metais, 16,5 % Airijos gyventojų gyveno ties skurdo riba: vyrų – 16,3 %, moterų – 16,7 %⁸⁰. 2011 metais 8.866,4 mln. eurų nuo BVP skirta švietimo sektoriui⁸¹.

Darbo rinkos aktyvinimo priemonės teikiant trumpalaikes verslumo išmokas

Trumpalaikė verslumo išmoka⁸² (The Short-Term Enterprise Allowance) suteikia paramą žmonėms, kurie neteko savo darbo ir nori pradėti nuosavą verslą. Šią išmoką turi teisę gauti darbo ieškančiojo išmoka (Jobseeker's Benefit) gaunantys asmenys. Nėra reikalavimo, kad asmenys, kad gautų trumpalaikę verslumo išmoką turi kažkurį tai laiką negauti darbo ieškančiojo išmokos. Tačiau, jeigu žmogus gauna darbo ieškančiojo išmoką ir dirba nepilną darbo dieną, ši verslumą skatinanti išmoka jam nebus mokama.

Trumpalaikė verslumo išmoka mokama nuo 2013 balandžio 4 d. vietoje darbo ieškančiojo išmokos ilgiausiai 9 mėnesius. Ši išmoka nutraukiama, kada baigiasi asmens teisė gauti darbo ieškančiojo išmoką, tai yra arba po 9 mėnesių arba po 6 mėnesių.

Visos sąlygos, kaip, kada ir kur gauti šią išmoką yra laisvai prieinamos internete⁸³. Tai taip vadinama viešųjų paslaugų informacija pateikiama Piliečių informavimo tarybos (Citizen Information Board), kuri vienija Piliečių informavimo centrus (Citizen Information Center) išsidėsčiusius visoje šalyje. Vien Dubline tokių centrų yra 28, tad prieinamumas prie informacijos ir galimybės kreiptis yra pakankamai užtikrinama.

Taisyklės

Pretenduojant į trumpalaikę verslumo išmoką, reikia jau būti arba turėti teisę būti darbo ieškančiojo išmokos gavėju. Paramos prašančiojo verslo planas turi būti iš anksto patvirtintas raštu Darbo reikalų pareigūno vietiniame socialinių reikalų biure arba Intreo centre⁸⁴ arba pareigūno vietinės plėtros kompanijoje. Sezoninis, laikinas arba ne pilnos darbo dienos savarankiškas darbas (savisamda) nėra remiami trumpalaikė verslumo išmoka. Jeigu paramos prašančiojo savarankiškas darbas (savisamda) baigiasi arba asmuo įsidarbina, būtina skubiai informuoti Socialinės apsaugos departamentą. Jeigu pasibaigus teisei gauti trumpalaikę verslumo išmoką asmuo yra bedarbis, jam nėra automatiškai paskiriama darbo ieškančiojo išmoka; tačiau galima kreiptis dėl darbo ieškančiojo pašalpos, kuri mokama patikrinus asmens materialinę padėtį.

Įdarbinimo subsidija (Employment grants)

Vietinio verslo biuro (Local Enterprise Office (LEO) ar vietinės plėtros kompanijos skirtos įdarbinimo subsidijos neturi įtakos teisei gauti trumpalaikę verslumo išmoką.

Pagalba pradedantiems verslą

Steigiant nuosavą verslą, galima gauti finansinę paramą verslo steigimo išlaidoms. Ši parama skiriama pagal vadinamą Paramos verslui subsidijų schemą (Enterprise Support Grant (ESG). Nuo 2014 m. balandžio 16 d. ši schema pakeitė iki tol buvusią Techninės paramos ir mokymų schemą (Technical Assistance and Training Scheme (TATS).

Verslo paramos subsidiją (ESG) gali gauti tik asmenys, kurie jau turi teisę gauti darbo versle išmoką (Work Enterprise Allowance) arba trumpalaikę verslumo išmoką (Short-Term Enterprise Allowance). Kartu su paraiška pateiktame verslo plane turi būti pateikti finansinės paramos pagrindimas ir būtinumas. Verslo paramos subsidija gali būti iki 2500 € ir išmokėta 24 mėnesius. Besikreipiantysis turi būti finansiškai pajėgus padengti bent 20% skiriamos paramos sumos. Būtina pateikti išlaidų išklotines (išklotinės bent iš dviejų tiekėjų arba, jeigu pasirinktas tik vienas tiekėjas, nurodomos priežastys, kodėl pasirinktas tik vienas tiekėjas).

4.2. lentelė. Subsidijomis remtinios veiklos kategorijos

Veiklos kategorija	Metinis limitas, €	Minimalus prašančiojo indėlis
Buhalterinės ir su apskaita susijusios paslaugos (įskaitant ir teisinės konsultacijas)	Iki €500	20%
Parama reklamai ir rinkodarai	Iki €500	20%
Verslo įranga	Iki €1,000	20%
Verslo mentorstė (šią paramą nemokamai arba lengvatinais tarifais siūlo Local Enterprise Officers (LEOs – vietinės verslo įmonės) arba vietinės plėtros kompanijos)	Iki €250	20%
Verslo registravimo išlaidos ir mokesčiai	Iki €250	20%
Rekomendacinės gairės ir mokymai	Iki €250	20%
Darbai skirti įrankiai ir įranga	Iki €1,000	20%
Biuro įranga ir raštinės reikmenys	Iki €250	20%
Asmeninė saugos apranga ir įranga	Iki €250	20%
Viešosios atsakomybės draudimo išlaidos, susijusios verslo pradėjimu (ne kitų rūšių draudimai)	Iki €1,000	20%
Trumpalaikiai mokymai apie buhalteriją, vadybą, verslo plano pritaikymą, savarankiško verslo pradėjimą ir kursai, susiję su verslo pradėjimu	Iki €250	20%
Surinkimams (signage)	Iki €500 €	20%
Patalpų, priklausančių paramos prašytojui, atnaujinimas	Iki €1,000	20%
Internetinės svetainės registravimas ir susijusios paslaugos	Iki €500	20%
Bet kuriuo 24 mėnesių laikotarpiu kombinacija aukščiau pateiktų veiklos kategorijų	2,500€	

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nė vienam kriterijui nėra automatinės teisės į paramos skyrimą. Prašymo paramai tinkamumą įvertina Socialinės apsaugos departamento Darbo reikalų pareigūnas.

Paramos verslui subsidijomis neremiamos veiklos:

- Pastato/patalpų nuomos išlaidos;
- Kelionių išlaidos;
- Draudimas (išskyrus viešosios atsakomybės draudimą);
- Asmeninė apranga ir uniformos (išskyrus saugos aprangą);
- Profesinių ir reglamentavimo įstaigų organizuojamos profesinės plėtros programos;
- Bet kurios rūšies transporto įsigijimas;
- Įprastiniai darbo reikmenys;
- Nesusiję mokymai;
- Komunalinės išlaidos, ryšių arba tiekimo išlaidos bei mokesčiai vietinei valdžiai.

Jeigu asmeniui skiriama trumpalaikė verslumo išmoka, ji pakeičia jau gaunamą darbo ieškančiojo išmoką. Trumpalaikė verslumo išmoka mokama tokiu pačiu principu, įtraukiant ir besikreipiančiojo išlaikomus suaugusiuosius ir nepilnamečius. Trumpalaikės verslumo išmokos mokėjimas baigiasi, kai baigiasi teisė gauti darbo ieškančiojo išmoką.

Trumpalaikė verslumo išmoka kas savaitę pervedama į besikreipiančiojo sąskaitą banke arba pastatų bendrijos sąskaitą. Ji negali būti pervedama į hipotekos sąskaitą.

Nuo trumpalaikės verslumo išmokos, taip pat kaip nuo darbo ieškančiojo išmokos, yra mokami pajamų mokesčiai. (Svarbu, kad tai skiriasi nuo neapmokestinamos sugražinimo į darbą išmokos). Vis dėlto, galima gauti „Pradėk savo verslą“ schemą, kuri suteikia mokesčių lengvatas nedirbantiems asmenims, steigiantiems atitinkamą verslą. Tokia sistema veikia nuo 2013 m. Spalio 23 d. iki 2016 m. Gruodžio 31 d. ir dvejus metus atleidžia nuo pajamų mokesčio (daugiausiai iki 40000 eurų per metus) asmenis, kurie prieš steigdami savo verslą nedirbo ilgiau negu 12 mėnesių.

Netiesioginės išmokos (Secondary benefits)

Galima ir toliau gauti visas netiesiogines išmokas, kurios buvo mokamos kartu su darbo ieškančiojo išmoka, pvz. medicininė kortelė, sugrįžimo į mokyklą aprangos ir avalynės išmoka.

Vis dėlto, besikreipusiojo asmens pajamos gali paveikti Nuomos lengvatas (paramą komunaliniams mokesčiams) ar Hipotekos lengvatas. Dėl detalesnės informacijos besikreipiantieji gali kreiptis į Socialinės apsaugos departamento atstovą (bendruomenės gerovės pareigūnas) besikreipiančiojo vietiniame sveikatos centre.

Kaip pateikti prašymą? Kreipiantis dėl trumpalaikės verslumo išmokos, reikia užpildyti paraišką internete. Jeigu besikreipiantysis gyvena srityje, kuri priklauso vietinės plėtros kompanijai (local development company (LDC), užpildytą STEA 1 formą reikia priduoti verslo pareigūnui. Jeigu besikreipiantysis gyvena ne LCD priklausančioje srityje, užpildytą STEA 1 formą pridoda darbo reikalų pareigūnui vietiniame Intreo centre arba vietiniame socialinės gerovės biure.

Verslo pareigūnas arba darbo reikalų pareigūnas peržiūrės besikreipiančiojo verslo pasiūlymą ir kartu su besikreipiančiuoju aptars konkrečius pateikto verslo pasiūlymo aspektus. Draudžiama pradėti savarankiškai dirbti, kol besikreipiantysis negavo raštiško patvirtinimo iš LCD arba Socialinės apsaugos departamento. Jeigu besikreipiančiajam suteikiama trumpalaikė verslumo išmoka, jis turi užsiregistruoti Mokesčių inspekcijoje kaip savarankiškai dirbantysis. Daugiau informacijos suteikiama besikreipiančiojo vietiniame Mokesčių inspekcijos skyriuje.

¹ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1059&langId=en>

² KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.

³ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.

⁴ SERRANO PASCUAL, A. (2007). *Reshaping Welfare States: Activation regimes in Europe*, red. Serrano Pascual, Magnusson, *Reshaping Welfare States and Activation Regimes in Europe*, pp. 11-34. Bruxelles: P.I.E. Lang.

⁵ PESTOFF, V. (2009). Towards a Paradigm of Democratic Participation: Citizen Participation and Coproduction of Personal Social Services in Sweden. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 80(2), p. 197-224.

⁶ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.

⁷ VAN BERKEL, R., MOLLER, I.H. (2002). The Concepts of Activation. R. Van Berkel, I.H. Moller(red.), *Active Social Policies in the EU: Inclusion Through Participatory*. Bristol: Policy Press, p. 45-72.

- ⁸ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.
- ⁹ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.
- ¹⁰ EICHHORST, W. et al. (2008). Bringing the Jobless into Work? An Introduction to Activation Policies. W. Eichhorst, O. Kaufmann, R. Konle-Seidl (red.) Bringing the Jobless into Work? Experiences with Activation Schemes in Europe and the US. Berlin: Springer, p. 1-17.
- ¹¹ SEN, A. (1999). Development as freedom. Oxford: Oxford University Press.
http://www.amazon.com/Development-as-Freedom-Amartya-Sen/dp/0385720270#reader_0385720270. [žiūrėta 2014-06-22].
- ¹² RUŠKUS J., MAŽEIKIENĖ N., NAUJANIENĖ R., MOTIEČIENĖ R., DVARIONAS D. (2013). Įgalinimo samprata socialinių paslaugų kontekste. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, Nr.12 (2), p. 9-43.
- ¹³ BONVIN, J.M., FARVAGUE, N. (2005). Promoting Capability for Work. The Role of Local Actors”, forthcoming in S. Deneulin, M. Nebel, N. Sagovsky (eds.), *Capability and Justice. Towards Structural Transformation*, Kluwer Academic Press.
http://www.sociologia.unimib.it/DATA/Insegnamenti/13_3308/materiale/bonvinfavarque_promoting-capability-for-work%281%29.pdf [žiūrėta 2014-06-22].
- ¹⁴ RUŠKUS J., MAŽEIKIENĖ N., NAUJANIENĖ R., MOTIEČIENĖ R., DVARIONAS D. (2013). Įgalinimo samprata socialinių paslaugų kontekste. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, Nr.12 (2), p. 9-43.
- ¹⁵ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.
- ¹⁶ BORGHI, V., VAN BERKEL, R. (2007). New Modes of Governance in Italy and the Netherlands: The Case of Activation Policies. *Public Administration*, 85(1), p. 83-101.
- ¹⁷ CLARKE, J. (2008). Reconstructing Nation, State and Welfare: The Transformation of Welfare States. M. Seeleib-Kaiser (red.). *Welfare State Transformations. Comparative Perspectives*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, p. 197-209.
- ¹⁸ FINN, D. (2000). Welfare to Work: The Local Dimension, *Journal of European Social Policy*, 10(1), p. 43-57.
- ¹⁹ PESTOFF, V. (2009). Towards a Paradigm of Democratic Participation: Citizen Participation and Coproduction of Personal Social Services in Sweden. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 80(2), p. 197-224.
- ²⁰ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.
- ²¹ VAN BERKEL, R., BORGHI, V. (2008). Introduction: The Governance of Activation. *Social Policy and Society*, 7(3), p. 331-340.
- ²² KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.
- ²³ RAUCH, D. (2008). Central versus Local Service Regulation: Accounting for delivering Old-age Care Developments in Sweden and Denmark, 1980-2000, *Social Policy & Administration*, 42(3), p. 267-287.
- ²⁴ SZTANDAR-SZTANDERSKA, K. (2009). Activation of the Unemployed in Poland: From Policy Design to Policy Implementation, *International Journal of Sociology and Social Policy*, 29(11/12), p. 624-636.
- ²⁵ Aut. past. Tai galima buvo stebėti Suomijos gerovės paslaugų teikime, kada iki praėjusio šimtmečio pabaigos paslaugų teikimas buvo sutelktas išimtinai viešųjų teikėjų rankose ir tik paskutiniaisiais daugiau nei dešimt metų, taupant lėšas ne pelno siekiančios, kaip ir pelno siekiančios organizacijos pradėjo dalyvauti socialinių paslaugų rinkoje.
- ²⁶ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.
- ²⁷ RUŠKUS J., MAŽEIKIENĖ N., NAUJANIENĖ R., MOTIEČIENĖ R., DVARIONAS D. (2013). Įgalinimo samprata socialinių paslaugų kontekste. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, Nr.12 (2), p. 9-43.
- ²⁸ LINDSAY, C., McQUAID, R.W., DUTTON, M. (2008). Inter-Agency Cooperation and New Approaches to Employability, *Social Policy & Administration*, 45(7), p. 715-732.
- ²⁹ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.
- ³⁰ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.
- ³¹ RUŠKUS J., MAŽEIKIS G. (2007). *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritinė patirties ir galimybių Lietuvoje refleksija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- ³² KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.
- ³³ SZTANDAR-SZTANDERSKA, K. (2009). Activation of the unemployed in Poland: from policy design to policy implementation, *International Journal of Sociology and Social Policy*, Vol. 29(11/12), pp.624 – 636.
<http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1817187>. [žiūrėta 2014-06-20]
- ³⁴ KUNZEL, S. (2012). The local dimension of active inclusion policy. *Journal of European Social Policy*, 22(1), p. 3-16.

- ³⁵ BREDGAARD, T., LARSEN, F. (2007). Implementing public employment policy: what happens when non-public agencies take over?, *International Journal of Sociology and Social Policy*, Vol. 27(7/8), pp.287 – 300. <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1617040&show=abstract> [žiūrėta 2014-06-23]
- ³⁶ Social Housing in the European Union. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/notes/join/2013/492469/IPOL-EMPL_NT%282013%29492469_EN.pdf [žiūrėta 2014-05-30]
- ³⁷ A4-0088/97, OJ C182, Vol. 40, 16 June 1997.
- ³⁸ Materialiniai nepritekliai apima devynis punktus apimančius namų ūkių ekonomines įtampas ir patvarumą. Materialinius nepriteklus patiriantiems yra priskiriami tie asmenys, kurie įvardina patiriantys trūkumą bent ties keturiais sąraše pateiktais punktais. Šie punktai tai yra žmonių negalėjimas: i) apmokėti būsto ir patarnavimų mokesčius; ii) palaikyti reikiamą šilumą namuose; iii) patiria neplanuotas išlaidas; iv) valgo mėsa, žuvį ar proteino turinčius produktus kas antrą dieną; v) savitai išvyksta iš namų; vi) turi automobilį; vii) skalbimo mašiną; viii) spalvotą televizorių; ix) telefoną.
- ³⁹ http://www.stat.fi/til/vrm_en.html [žiūrėta 2014-06-22]
- ⁴⁰ <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=fi&v=30> [žiūrėta 2014-06-22]
- ⁴¹ http://www.stat.fi/til/tyti/2014/05/tyti_2014_05_2014-06-24_tie_001_en.html [žiūrėta 2014-06-25]
- ⁴² http://www.indexmundi.com/finland/gdp_per_capita_%28ppp%29.html [žiūrėta 2014-06-12]
- ⁴³ The Finnish National Programme to Reduce Long-Term Homelessness. (2010). Peer Review in Social Protection and Social Inclusion 2010. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1024&langId=en&newsId=1419&furtherNews=yes>
- ⁴⁴ <http://www.statista.com/statistics/263750/total-population-of-poland/>.
- ⁴⁵ <http://www.indexmundi.com/poland/population.html>.
- ⁴⁶ <http://www.indexmundi.com/g/r.aspx?c=pl&v=67>.
- ⁴⁷ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en
- ⁴⁸ <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.FE.ZS>.
- ⁴⁹ http://www.indexmundi.com/poland/population_below_poverty_line.html.
- ⁵⁰ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the regions. Towards Social Investment for Growth and Cohesion – including implementing the European Social Fund 2014 – 2020. Brussels, 20.2.2013. COM (2012) 83 final.
- ⁵¹ Assessment of the implementation of the European Commission Recommendation on active inclusion: A study of national policies (2013). http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_poland_en.pdf
- ⁵² http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_poland_en.pdf
- ⁵³ Styczynska, Izabela (2012). Conceptual framework of the active ageing policies in employment in Poland. CASE – Center for Social and Economic Research.
- ⁵⁴ Nowosielski, M. (2008). Activization – a Tool for Social Inclusion in the Cointext of Polish Cities? Declining Cities/Developing Cities: Polish and German Perspectives.
- ⁵⁵ Nowosielski, M. (2008). Activization – a Tool for Social Inclusion in the Cointext of Polish Cities? Declining Cities/Developing Cities: Polish and German Perspectives.
- ⁵⁶ Nowosielski, M. (2008). Activization – a Tool for Social Inclusion in the Cointext of Polish Cities? Declining Cities/Developing Cities: Polish and German Perspectives.
- ⁵⁷ High unemployment rate among young people as one of the biggest problems in the Polish labour market. Peer country paper Youth Guarantess. Input to Peer review, Austria, 22/23 March, 2001). <http://www.indexmundi.com/germany/population.html> [žiūrėta 2014-06-08]
- ⁵⁸ http://www.indexmundi.com/germany/unemployment_rate.html [žiūrėta 2014-06-25]
- ⁵⁹ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_germany_en.pdf [žiūrėta 2014-06-16]
- ⁶⁰ National Social Report (NSR) 2012, Germany.
- ⁶¹ National Social Report (NSR) 2012, Germany.
- ⁶² Nowosielski, M. (2008). Activization – a Tool for Social Inclusion in the Cointext of Polish Cities? Declining Cities/Developing Cities: Polish and German Perspectives.
- ⁶³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1024&newsId=1903&furtherNews=yes> [žiūrėta 2014-06-06].
- ⁶⁴ <http://ftp.iza.org/dp5780.pdf> [žiūrėta 2014-06-06].
- ⁶⁵ Tergeist P., Grubb D. (2006). Activation Strategies and the Performance of Employment Services in Germany, the Netherlands and the United Kingdom. <http://www.oecd.org/els/emp/37848464.pdf> [žiūrėta 2014-03-20].
- ⁶⁶ <http://www.indexmundi.com/netherlands/population.html> [žiūrėta 2014-06-10].
- ⁶⁷ <http://www.indexmundi.com/g/r.aspx?c=pl&v=67> [žiūrėta 2014-06-10].
- ⁶⁸ <http://www.cbs.nl/en-GB/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/artikelen/archief/2014/2014-4029-wm.htm>
- ⁶⁹ http://www.indexmundi.com/netherlands/life_expectancy_at_birth.html. [žiūrėta 2014-06-06].
- ⁷⁰ Tergeist P., Grubb D. (2006). Activation Strategies and the Performance of Employment Services in Germany, the Netherlands and the United Kingdom. [žiūrėta 2014-03-20].
- ⁷¹ Tergeist P., Grubb D. (2006). Activation Strategies and the Performance of Employment Services in Germany, the Netherlands and the United Kingdom.
- ⁷² Tergeist P., Grubb D. (2006). Activation Strategies and the Performance of Employment Services in Germany, the Netherlands and the United Kingdom.
- ⁷³ Recovering from the Crisis. 27 ways of tackling the employment challenge. European Communities, 2009. <http://www.minszw.nl>, [žiūrėta 2014-06-11].

⁷⁴ The information for this case study was taken from a report on best practices of Social Housing for the elderly (CECODHAS 2012).

⁷⁵ Social housing in the EU. 2013. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/492469/IPOL-EMPL_NT%282013%29492469_EN.pdf [žiūrēta 2014-06-20]

⁷⁶ This agreement is expressed by a decision of the Commission dated 15.12.2009 (C/2009/9963).

⁷⁷ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1024&newsId=1903&furtherNews=yes>.

⁷⁸ http://www.indexmundi.com/ireland/age_structure.html [Žiūrēta: 2014-06-10].

⁷⁹ <http://www.cso.ie/en/statistics/labourmarket/principalstatistics/> [Žiūrēta: 2014-06-10].

⁸⁰ <http://www.cso.ie/en/statistics/socialconditions/atriskofpovertyratebydemographiccharacteristicsandyear/> [žiūrēta 2014-06-06]

⁸¹ <http://www.cso.ie/en/media/csoie/releasespublications/documents/statisticalyearbook/2013/c6education.pdf> [žiūrēta 2014-06-06]

⁸² http://www.citizensinformation.ie/en/social_welfare/social_welfare_payments/social_welfare_payments_and_work/short_term_enterprise_allowance.html#ld1a9a. [Žiūrēta: 2014-06-10].

⁸³ http://www.citizensinformation.ie/en/social_welfare/social_welfare_payments/social_welfare_payments_and_work/short_term_enterprise_allowance.html. [Žiūrēta: 2014-05-10].

⁸⁴ <http://www.welfare.ie/en/Pages/Intreo.aspx> [žiūrēta 2014-06-06].